

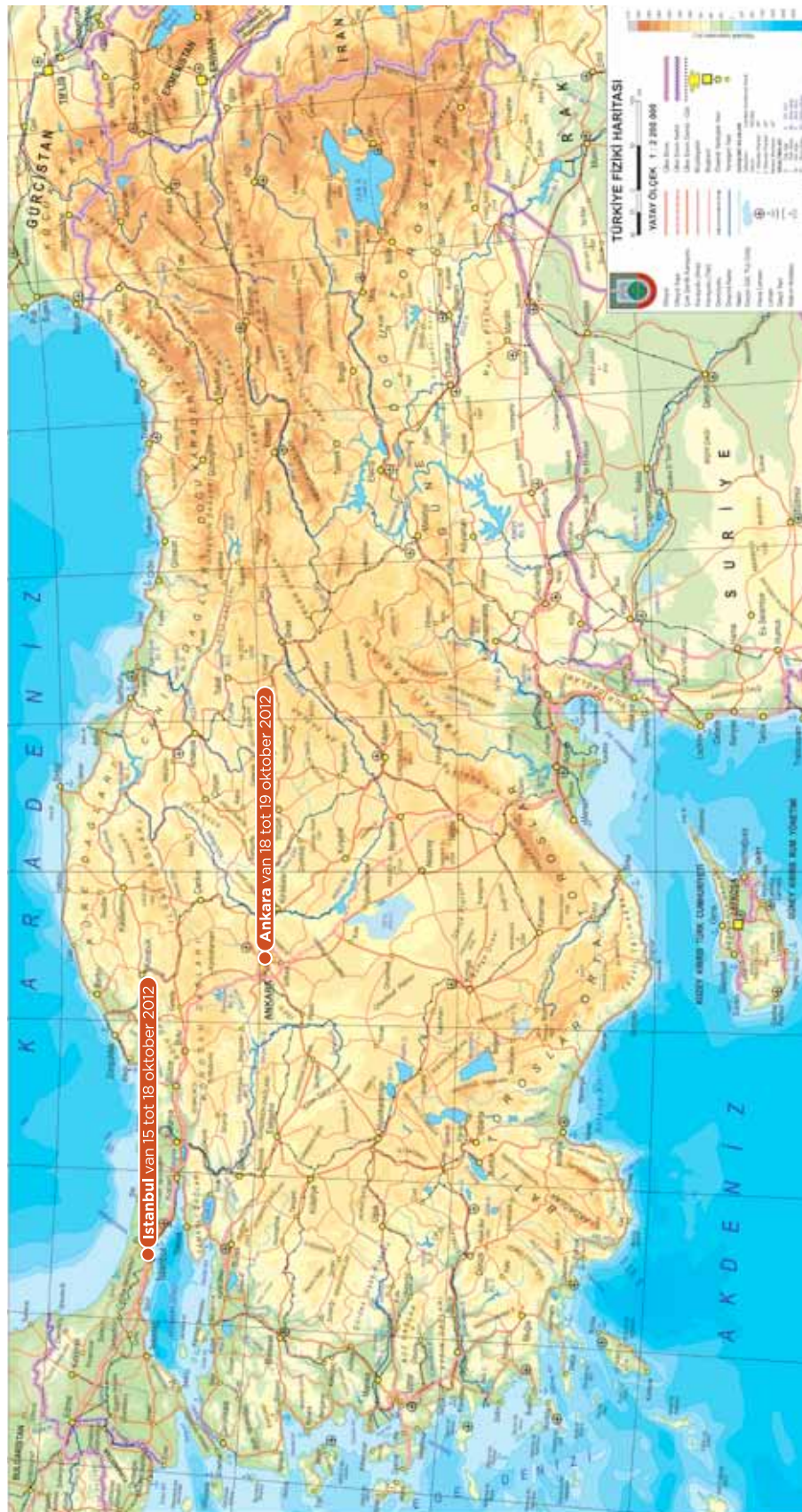
TURKIJE

Studie verwezenlijkt ter gelegenheid
van de gezamenlijke economische zending
onder het voorzitterschap van
ZKH Prins Filip
van 15 tot 19 oktober 2012

agentschap voor
buitenlandse handel

Bron: Turkish Embassy in Belgium CIA World Factbook

VOORWOORD

“Onze grootste uitdaging is Turkije te verheffen tot de groep van meest beschaafde en rijke landen. Dat is het dynamische ideaal van de grote Turkse natie die een fundamentele revolutie onderging, niet enkel in de instellingen, maar ook in de mentaliteit”, sprak Mustafa Kemal Atatürk het Turkse parlement in 1936 toe.

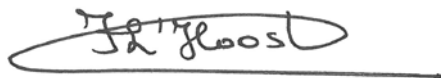
In de turbulente periode die de wereldeconomie momenteel doormaakt, blijft Turkije bijna ongeziene groeicijfers optekenen. Dankzij de hervormingen die sinds twee decennia in gang werden gezet, heeft het land zich opgewerkt tot een van de meest aantrekkelijke landen voor investeerders. Dankzij de liberalisering van zijn economie en de inspanningen in zijn economisch beleid kon Turkije toetreden tot de befaamde CIVETS-landen, een letterwoord voor de meest veelbelovende economieën, in het verlengde van de beruchte BRIC-landen.

Dankzij zijn ideale ligging op het kruispunt tussen Europa en Azië en zijn jonge en dynamische bevolking biedt Turkije mooie groeiperspectieven op lange termijn. Ook de groei doelstellingen die de regering in haar “Visie 2023”-programma heeft vooropgesteld, zijn tekenend voor de Turkse ambities op de internationale economische scène. Het is de bedoeling dat Turkije tegen 2023 zou uitgroeien tot een van de tien grootste economieën ter wereld. Volgens veel experts is die doelstelling verre van irrealistisch. Mustafa Kemal Atatürk zou zonder enige twijfel tevreden zijn over de economische ontwikkeling die de Turkse republiek sinds zijn toespraak in 1936 heeft doorgemaakt.

Enkele experts wijzen echter op lichte verstoringen van de evenwichten in de Turkse economie. De inflatiegraad van het land is hoog en Turkije is in grote mate afhankelijk van zijn economische partners om zijn groei te verzekeren. Gelet op de omvang van het tekort op de lopende rekening van het land (het tweede hoogste ter wereld, na de Verenigde Staten) wordt de Turkse groei door een aantal experts als instabiel beschouwd. Tijdens vorige crisissen verliet het buitenlandse kapitaal snel het land, waardoor de negatieve effecten nog werden versterkt. De Europese crisis is een beproeving voor de Turkse economie, die sterk afhankelijk is van de economische gezondheid van zijn Europese partners.

Het is in deze context dat het Agentschap voor Buitenlandse Handel, in samenwerking met zijn gewestelijke partners “Flanders Investment and Trade”, “Brussel Invest & Export” en het “Agence wallonne à l’Exportation et aux Investissements étrangers” deze Prinselijke zending organiseert die, daarvan zijn we overtuigd, voor onze bedrijven de kans bij uitstek zal zijn om blijk te geven van hun knowhow zodat ze al hun troeven op de Turkse markt zullen kunnen uitspelen.

We wensen u veel plezier bij het lezen van deze studie die de eerste stap vormt op weg naar Turkije.

Fabienne L'Hoost
Adjunct-Directeur-generaal

Marc Bogaerts
Directeur-generaal

EXECUTIVE SUMMARY

Terwijl de Europese economieën worden geconfronteerd met een crisis zonder voorgaande die nog steeds op hun groei weegt, geeft de Turkse buur blijk van een economische kracht die doet dromen. Tussen 2000 en 2010 steeg het bruto binnenlands product van Turkije met 102,4%, een samengesteld jaarlijks groeipercentage van 7,0%. Dankzij de douane-unie tussen Turkije en de Europese Unie hebben de Belgische ondernemingen van die groei kunnen profiteren en sterke banden met hun Turkse partner kunnen uitbouwen.

Die sterke banden vormen ook het zwakke punt van Turkije. De economische crisis van 2008 en 2009 heeft, via de economische vertraging bij zijn partners, onrechtstreeks een invloed gehad op de Turkse economie. Met de schulden crisis in Europa wordt het land opnieuw geconfronteerd met grote risico's. Turkije begint dan ook lessen te trekken uit zijn te grote blootstelling aan de EU-buren. Als we het plaatje in een breder perspectief bekijken, is het vooral de afhankelijkheid van Turkije ten aanzien van het buitenland die door de lokale politici wordt aangeklaagd. Dat is dan ook reden waarom het land het weefsel van nationale ondernemingen wil versterken.

Turkije koestert steile ambities op economisch vlak. Het "Medium Term Program 2011-2013" van het land toont een jaarlijks beoogd groeicijfer van 5% vanaf 2013 en een daling van het tekort op de lopende rekening tot 7% van het BBP tegen 2014. Het programma wordt aangestuurd via het lange-termijnbeleid met de naam "Visie 2023". Het is de bedoeling, met de steun van tal van internationale instanties en investeerders, Turkije tegen 2023 te laten toetreden tot de groep van 10 grootste economieën ter wereld en te laten uitgroeien tot een van de grootste uitvoerders ter wereld.

De groei van de Turkse energiesector wordt voornamelijk voortgestuwd door de bevolkingstoename en de stijging van de levensstandaard. Toch is Turkije een netto-invoerder van energie en wil het land de sector van hernieuwbare energiebronnen ontwikkelen om niet meer afhankelijk te zijn van zijn leveranciers. Voor de meeste hernieuwbare energiebronnen is het potentieel van Turkije enorm: de winden in Anatolië en de vele uren zonneschijn op de meeste plaatsen in het land maken van Turkije een uitgelezen bestemming voor wind- en zonne-energie. Minder dan 50% van het hydro-elektrische potentieel van Turkije wordt momenteel aangeboord. De doelstellingen die voor de sector in "Visie 2023" worden vooropgesteld, zijn ambitieus en ogen voor investeerders en uitvoerders geruststellend wat de steun van de Turkse autoriteiten voor groene technologieën aangaat.

Ook de sector van de informatie- en communicatietechnologieën is reeds een aantal jaren aan een opgang bezig. In vergelijking met de ontwikkelde economieën hinkt Turkije echter achterop wat het materiaal en de verbindingen met nieuwe technologieën betreft. Om die kloof te dichten moet Turkije ervoor zorgen dat die technologieën verspreid raken onder de bevolking en daarvoor zal de hulp van buitenlandse ondernemingen nodig zijn.

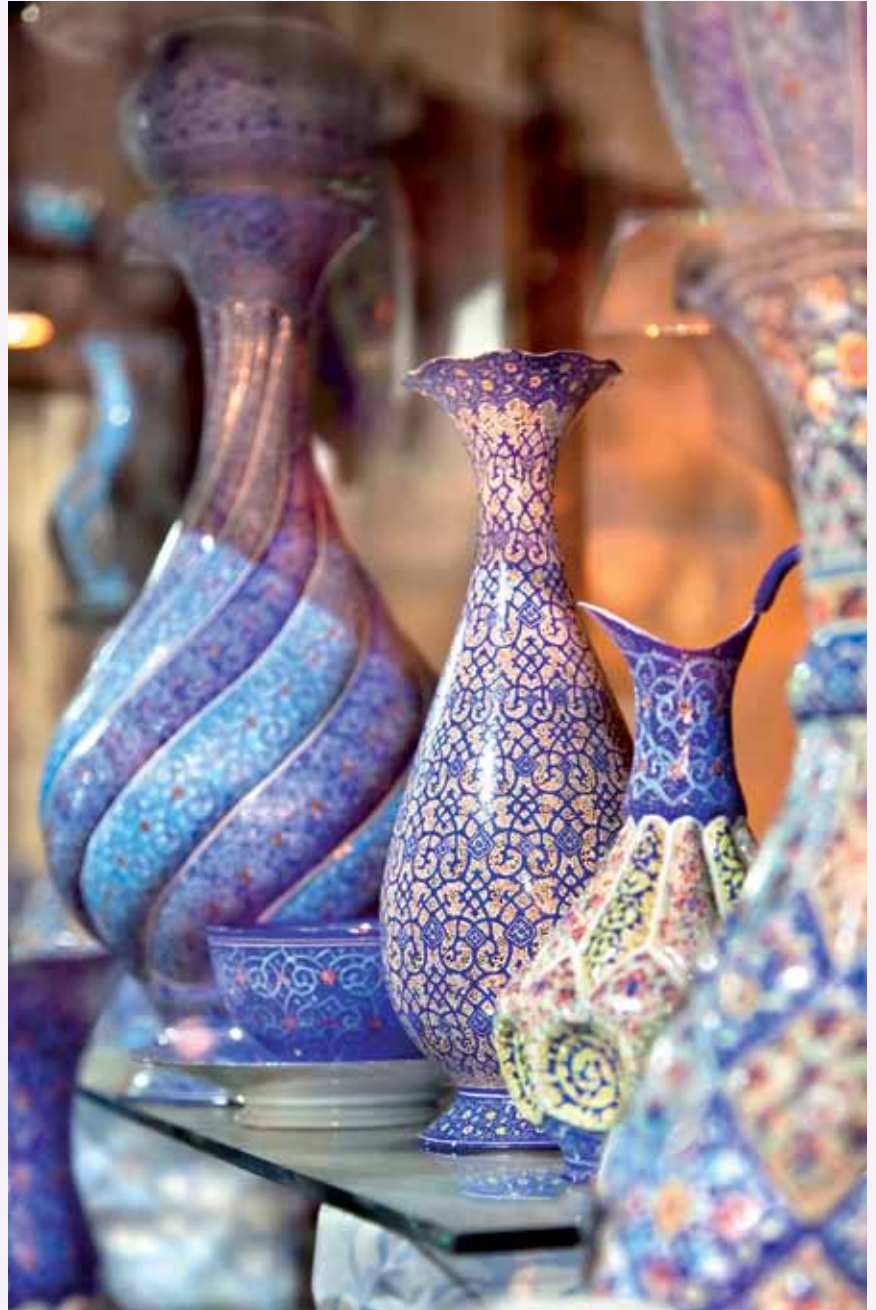
Dankzij de ligging van het land op het kruispunt van de handelsroutes vanuit Europa, Azië, het Midden-Oosten en Noord-Afrika en het belang van de internationale handel voor de Turkse economie groeit de Turkse transportsector razendsnel. Door het toenemende belang van Turkije in de internationale handel krijgt de aanwezige infrastructuur het echter hard te verduren. Als het land zijn vooropgestelde doelstellingen voor 2023 wilt verwezenlijken, zal er massaal geïnvesteerd moeten worden in wegen, de maritieme sector, spoorwegen en luchthavens. De enkele projecten die tot

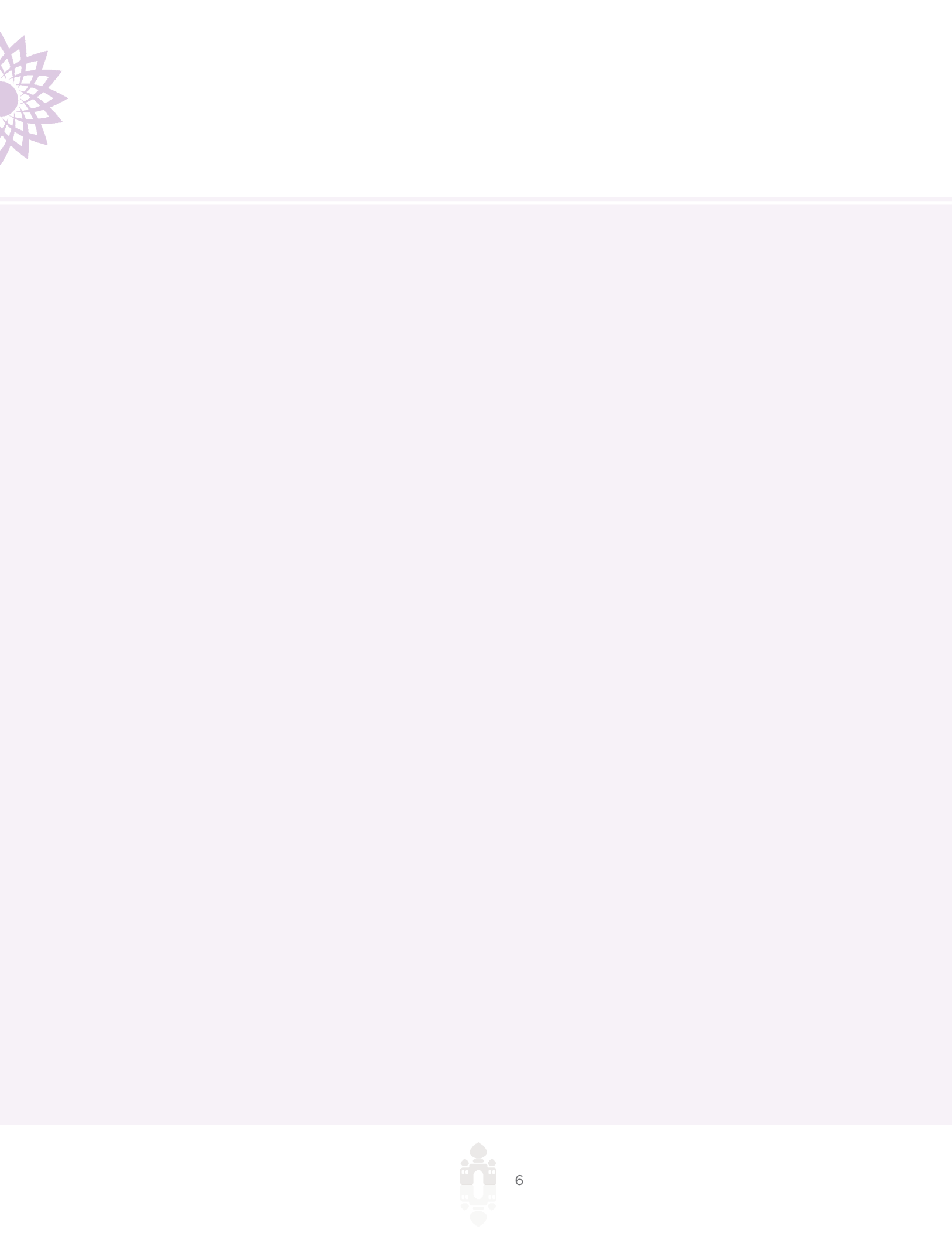

nog toe werden opgezet (het kanaal van Istanbul en de Marmaray-tunnel) getuigen van de volledige steun van de autoriteiten aan de sector.

Niet alleen de commerciële infrastructuur zal moeten worden opgewaardeerd. Dankzij de jaarlijkse groei met dubbele cijfers in de Turkse bouwsector gedurende het jongste decennium liggen er hier heel wat kansen voor het grijpen. Het land staat op de tweede plaats, na China, wat betreft het aantal internationale bouwprojecten dat in 2010 werd verwezenlijkt. Vooral op het vlak van infrastructuur biedt het land mooie vooruitzichten. De sector van de woningbouw zou dan weer een meer bescheiden groei moeten kennen, behalve in de stad Istanbul waar de grootste projecten geconcentreerd zijn. De economische hoofdstad van het land kreeg de koppositie in het "Emerging Trends in Real Estate 2011"-rapport van PricewaterhouseCoopers. Turkije is ook een belangrijke speler in de productie en uitvoer van bouwmaterialen en biedt tal van zakenkansen in dit segment.

Na een stand van zaken van de huidige macro-economische toestand in Turkije geeft deze studie een sectorale analyse van het land, waarbij we ons zullen toespitsen op vier zeer dynamische domeinen. We zullen in detail ingaan op de sector van de milieutechnologieën, de informatie- en communicatietechnologieën, transport en logistiek en de sector van de bouw en infrastructuur. Daarna volgt een analyse van recente Belgische succesverhalen in Turkije, alvorens af te sluiten met een hoofdstuk over de zeden en gewoonten die in de Turkse zakenwereld gangbaar zijn.

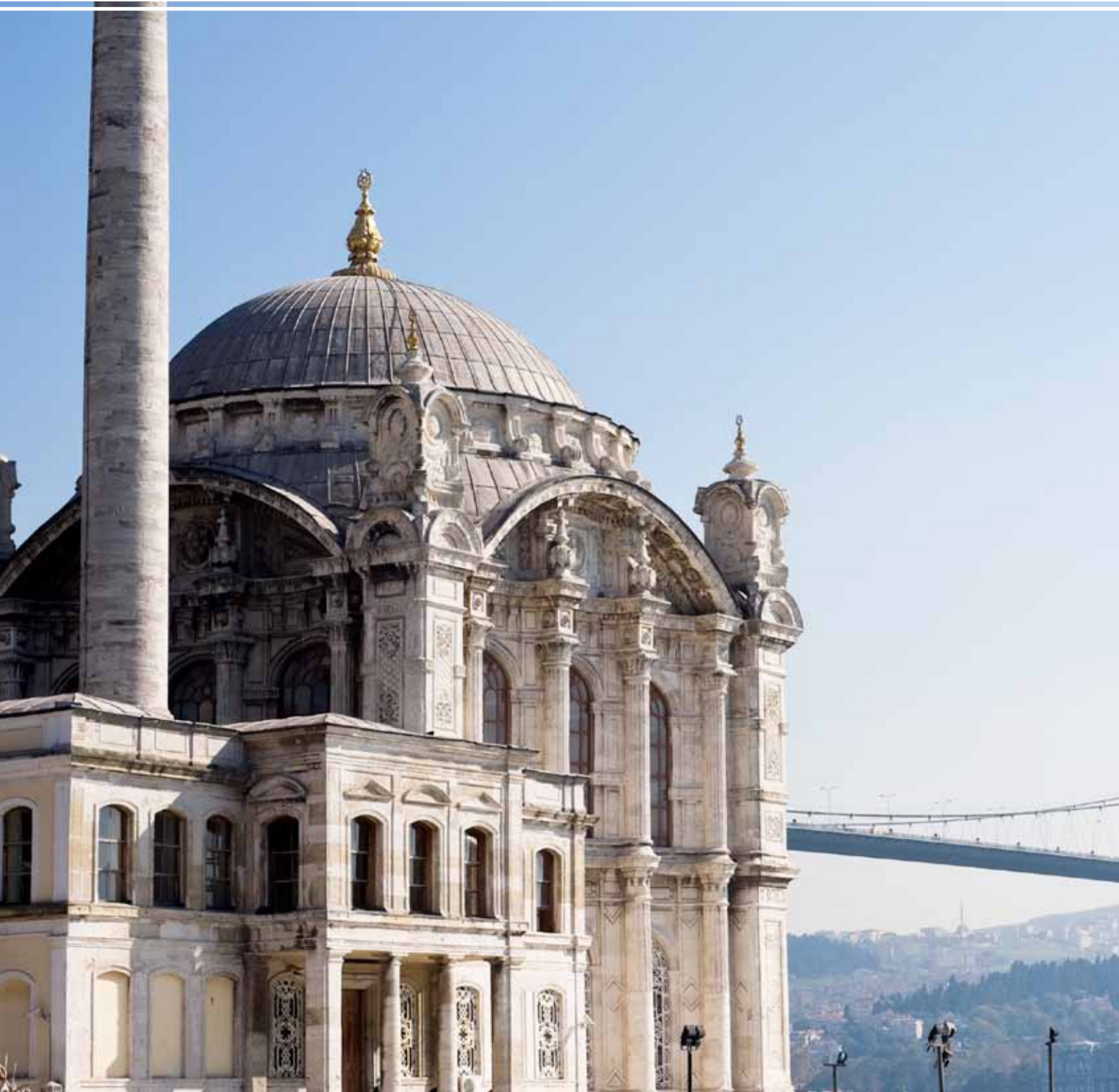
INHOUD

1 ALGEMENE GEGEVENS	9
2 ECONOMISCHE GEGEVENS	13
2.1 KERNINDICATOREN.....	14
2.1.1 BBP.....	14
2.1.2 INFLATIE	19
2.1.3 WISSELKOERSEN.....	20
2.2 BUITENLANDSE HANDEL.....	22
2.2.1 HANDELSBETREKKINGEN OP WERELDVLAKE.....	22
2.2.2 HANDELSBETREKKINGEN MET BELGIË.....	25
2.3 DIRECTE BUITENLANDSE INVESTERINGEN	28
2.4 RISICOBEOORDELING	30
2.4.1 RISICOBEOORDELING DOOR DE NATIONALE DELCREDEREDIENT	30
2.4.2 ANDERE RISICO-INDICATOREN	31
3 SECTORALE BENADERING	33
3.1 CLEANTECH.....	34
3.2 INFORMATIE- EN COMMUNICATIETECHNOLOGIEËN	36
3.3 TRANSPORT EN LOGISTIEK	38
3.4 BOUW EN INFRASTRUCTUUR.....	42
4 RECENTE SUCCESVERHALEN	45
5 GEDRAGSCODE	53
6 NUTTIGE ADRESSEN	57
6.1 IN BELGIË	58
6.2 IN TURKIJE	59
6.3 NUTTIGE WEBSITES.....	61
7 BRONNEN	63

ALGEMENE GEGEVENS

- » Turkije is een parlementaire republiek met 81 provincies. De grondwet van het land dateert van 1982 en is gebaseerd op het model van de Europese grondwetten. De hoofdstad van Turkije is Ankara.
- » De Turkse bevolking is jong en neemt toe: volgens ramingen waren er in 2011 ongeveer 71,2 miljoen inwoners (in 2012 zou er een toename van 1,197% moeten zijn), waarvan 70% in een stedelijke zone woont. De dichtstbevolkte steden zijn Istanbul (11,2 miljoen inwoners), Ankara (4,1 miljoen), Izmir (3,2 miljoen), Bursa (2,0 miljoen) en Adana (1,6 miljoen).
 - Net als in de andere CIVETS-landen is ook de bevolking in Turkije, met een gemiddelde leeftijd van 28,3 jaar, zeer jong.
 - De levensverwachting bedraagt 70,9 jaar voor de mannen en 74,8 jaar voor de vrouwen.
 - 49,51% van de bevolking bestaat uit vrouwen en 50,49% uit mannen.
 - De bevolking bestaat voor 75% uit Turken. De Koerden vertegenwoordigen 18% van de bevolking en de andere minderheden 7%.
 - De meeste Turken die een geloof aanhangen, zijn moslim (99,8% van de bevolking van het land). De andere religies vertegenwoordigen slechts 0,2% van de bevolking.
- De bevolking woont geconcentreerd in het noordwesten van het land. Ook het noorden en zuiden van het land vertonen bevolkingsdichtheden die hoger zijn dan het nationale gemiddelde nationale.
- » De oppervlakte van Turkije bedraagt 783.562 km². Daarmee is Turkije het 37^e grootste land ter wereld (23 maal België). 50,5% van het grondgebied bestaat uit landbouwgronden.
- » De officiële taal is het Turks. De etnische minderheden spreken ook elk hun eigen taal, maar deze zijn niet erkend. De kennis van het Engels bij de bevolking is beperkt, maar de toestand verbetert gestaag.
- » Turkije beschikt over heel wat natuurlijke rijkdommen: steenkool, ijzererts, koper, chroom, kwik, goud, bariumsulfaat, boraat, amaril, kalk, magnesiet, marmer, perliet, puimsteen, pyriet en klei.
- » Het Turkse klimaat is mediterraan aan de zuidelijke kust. In het binnenland heerst een landklimaat. De temperatuur in oktober schommelt in Ankara meestal rond 13 °C. In die periode regent het gewoonlijk niet veel.
- » De Turkse nationale munt is de Turkse lira (TRY), ofwel 100 kuruş. Op 20 april 2012 was een TRY 0,424302 EUR waard. De prijs van de Big Mac (door het weekblad The Economist gebruikt om een beeld te geven van de koopkracht van de diverse deviezen) bedroeg in 2011 gemiddeld 3,54 USD, tegenover 4,43 USD in de eurozone, wat betekent dat de koopkracht van een dollar 1,25 maal groter is in Turkije dan in de eurozone.

ECONOMISCHE GEGEVENS

2.1 KERNINDICATOREN

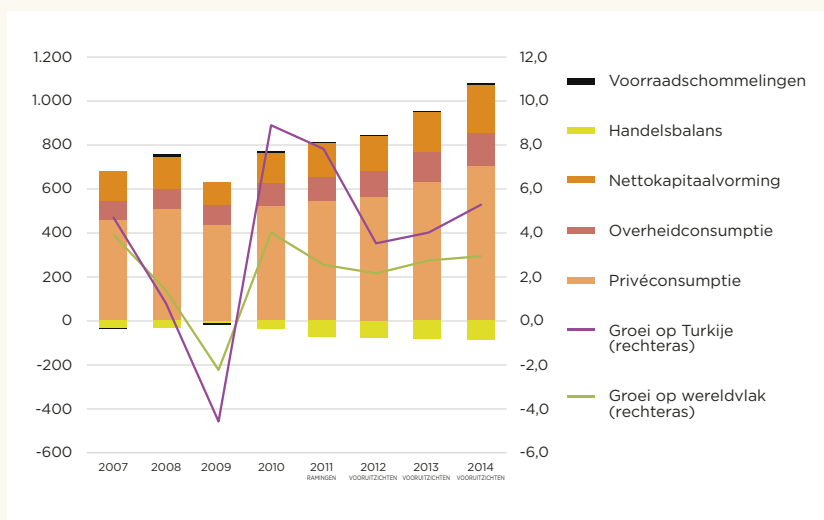
2.1.1. BBP

BBP in volume

In 2011 bedroeg het nominaal bruto binnenlands product van Turkije 738,5 miljard USD. Het BBP per hoofd van de bevolking bedroeg dan weer 9.980 USD. Op basis van de momenteel beschikbare ramingen zou het BBP 772,3 miljard USD moeten bedragen in 2012 en het BBP per hoofd van de bevolking 10.340 USD. Volgens de jongste ramingen van de Turkse autoriteiten zou het reële BBP van het land in 2012 met 4% moeten stijgen. De economische groei zal in 2012 lager uitvallen dan in 2011. De private consumptie- en investeringsuitgaven, die in 2011 voor 5,7% en 4,3% aan de groei bijdroegen, zullen dat in 2012 voor slechts 2,1% en 1,6% doen. De negatieve impact van de handelsbalans op de groei zal echter beperkter zijn dan in 2011 (-0,8% tegenover -2,7% in 2011).

BBP IN VOLUME (MILJARD COURANTE USD) EN GROEI VAN HET REËLE BBP, IN %

Bron: EIU

De Turkse economie is vanuit heel wat invalshoeken een van de succesverhalen van het jongste decennium. Na verscheidene jaren van grote instabiliteit aan het eind van de jaren '90 tekende de economie van het land tijdens de jaren 2000 een recordgroei op. De Turkse groeicijfers doen andere landen verbleken. Tussen 2002 en 2007 kon Turkije een economische groei van bijna 40% voorleggen. Tijdens het vorige decennium steeg de Turkse productiviteit op spectaculaire wijze met 3 tot 3,5% van het BBP per werknemer, net als de industriële productie per werknemer. In die periode verdrievoudigde ook het inkomen per inwoner om uit te komen op 10.000 USD.

Het land dankt die groei aan:

- » Zijn grote bevolking: in 2011 waren er 71,2 miljoen inwoners. De demografie van het land is een uiterst gunstige factor voor zijn economie, aangezien 65% van de bevolking jonger dan 34 jaar is. Met een leeftijdsgemiddelde van 28,3 jaar beschikt de Turkse bevolking over voldoende veerkracht voor de goede werking van de economie.
- » Zijn ligging: het land is ideaal gelegen en biedt makkelijk toegang tot de markten van de EU, het Midden-Oosten, Noord-Afrika en het Gemenebest van Onafhankelijke Staten, m.a.w. tot 1,34 miljard consumenten. Turkije is ook uitgegroeid tot een doorvoerland voor olieproducten waar men niet omheen kan. Het land vormt de inzet van geopolitieke uitdagingen in het kader van de "pipeline war" tussen Moskou (met het South

Stream-project) en de Europese Unie (met het Nabucco-project). Turkije wil dat geostrategische potentieel nog verder aanwenden door een kanaal te graven tussen de Zwarte Zee en de Zee van Marmara.

- » De hervormingen door de overheid: die zorgden ervoor dat buitenlandse kapitaal, de motor van de Turkse economie, makkelijker toegankelijk werd. De handel in industriële goederen werd in aanzienlijke mate geliberaliseerd en de hyperinflatie van de jaren '90 werd beteugeld. Ook het bankensysteem, dat een van de oorzaken van de liquiditeitscrisis in 2000 was, werd versterkt.

De meeste hervormingen die het land doorvoerde, gebeurden in het raam van de toetreding tot de Europese Unie. Dat proces werd ingezet in 1999 toen Turkije het statuut van kandidaat-land kreeg. De toetredingsonderhandelingen gingen in oktober 2005 van start toen de Turkse wetgeving werd afgestemd op het Gemeenschapsrecht. Momenteel is het hoofdstuk over wetenschap en onderzoek afgesloten. De onderhandelingen voor de volgende onderwerpen lopen op dit ogenblik: bedrijvenbeleid en industrieel beleid, financiële controle, statistieken, trans-Europese netwerken, consumentenbescherming en gezondheidsbeleid, intellectuele eigendomsrechten, vennootschapsrecht, voedselveiligheid, veterinaire aangelegenheden. Er werd al heel wat vooruitgang geboekt, maar de voltooiing van het toetredingsdossier hangt vooral af

van het vraagstuk rond het statuut van Cyprus. Meningsverschillen over de toepassing van een aanvullend protocol bij de Overeenkomst van Ankara hebben beide partijen er immers toe gebracht de onderhandelingen over acht hoofdstukken op te schorten.

De economische betrekkingen tussen de Unie en Turkije staan er dan weer goed voor. Al in 1963 werd een akkoord met het oog op een douane-unie tussen beide partijen ondertekend. Dat is sinds 1995 van kracht en heeft betrekking op de handel in fabricageproducten (voor landbouwproducten en staal zijn aparte akkoorden afgesloten). Ook de harmonisering van de Turkse wetgeving met het Europese beleid voor de technische reglementering van de producten, concurrentie en intellectuele eigendom staat op stapel. De handel tussen beide partijen is als gevolg van die douane-unie spectaculair gestegen en meer dan de helft van de handel van Turkije gebeurt met de Europese Unie.

Die hechte relatie vormt meteen ook de grootste zwakte van de Turkse economie. Tijdens de economische en financiële crisis van 2008 en 2009 heeft de blootstelling van het land aan de Europese economie de recessie versterkt. Ook de crisis van de overheidsfinanciën is in Turkije sterk voelbaar geweest. Het groeipercenage ervan zou van 7,9% in 2011 naar 3,5% in 2012 moeten gaan. Het land is ook zeer afhankelijk van de directe buitenlandse investeringen die in het land worden gedaan, in het bijzonder die vanuit de Unie. Om zijn groei te financieren, heeft Turkije immers

kredieten aangewend en aangezien het eigen nationale spaarvermogen ontoereikend was, werd een beroep gedaan op buitenlands kapitaal. Omdat dit kapitaal bijzonder volatiel is en tegelijk noodzakelijk voor de financiering van de deficitaire lopende rekening van het land vrezen een aantal analisten dat de Turkse groei niet duurzaam is.

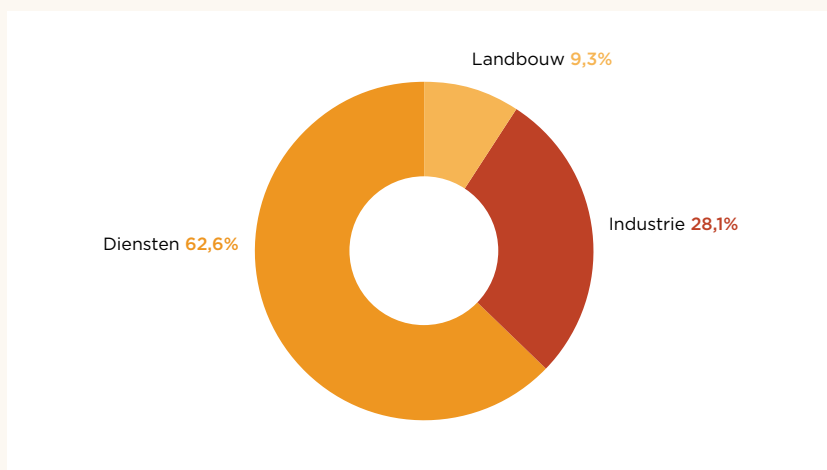
Het ratingbureau Standard & Poor's vestigde in mei 2002 ook de aandacht op de risico's voor de Turkse economie. Hoewel de ratings niet wijzigden, gingen de vooruitzichten van de analisten van "positief" naar "stabiel". De grotere risico's voor de Turkse economie lijken dus inderdaad reëel. Het ratingbureau verklaarde zijn beslissing door het feit dat de buitenlandse vraag daalde en de ruilvoeten erop achteruitgingen. Gelet op het grote aandeel van de schuld in buitenlandse handen en de afhankelijkheid van de autoriteiten van indirecte belastingen zou de stabiliteit van de openbare financiën op middellange of lange termijn in gevaar kunnen komen.

Medium term program 2011-2013

De regering is zich bewust van de risicofactoren en keurde een economisch programma goed voor de periode 2011-2013. Dat is toegespitst op de beperking van het tekort op de lopende rekening en de begroting. Het tekort op de lopende rekening zou moeten dalen om uit te komen op 7,5% in 2013 en 7% in 2014. De regering beoogt met de maatregelen een jaarlijkse groei van 5% vanaf 2013. Op langere termijn, tegen 2023, ziet het land zichzelf toetreden tot de

Sectorale samenstelling van het BBP

SECTORALE SAMENSTELLING VAN HET BBP IN 2011, IN %

Bron: EIU

10 grootste economieën ter wereld en wil het tegen dat jaar 500 miljard USD aan jaarlijkse export optekenen. Dat ambitieuze programma kreeg de steun van het Internationaal Monetair Fonds, tal van investeringsbanken en de MÜSIAD, een van de bedrijfsfederaties van het land.

"De Turkse economie steunt op krediet. Momenteel is dat krediet goedkoop en dus toegankelijk voor particulieren en ondernemingen — waardoor de consumptie en de investeringen kunnen worden gefinancierd. Omdat het spaarvermogen van de gezinnen zwak is, wordt het krediet hoofdzakelijk gevoed door buitenlands kapitaal. De meeste kredieten zijn echter kortlopend en kunnen van de ene dag op de andere opdrogen: de groei is dus niet duurzaam."

Céline Antonin, economist bij het "Observatoire français des conjonctures économiques", april 2012

Primaire sector

Deze sector groepeerde alle activiteiten voor de exploitatie van natuurlijke rijkdommen zoals de landbouw, de visvangst, de bosbouw, de mijnbouw en andere ontginningen.

Hoewel het aandeel van de landbouwsector in de Turkse economie sinds een aantal jaren aan het dalen is, blijft de sector toch bijzonder belangrijk. De absolute omvang van de sector neemt zelfs toe. In maart 2010 stelde de sector 5,2 miljoen mensen tewerk, d.w.z. bijna 24% van de actieve Turkse bevolking. Turkije behoort tot de wereldleiders voor de uitvoer van hazelnoten (1^e plaats), abrikozen (1^e), katoen (6^e) en cement (6^e). De productie van tabak is de 3^e grootste ter wereld.

Zowel de productie van graan als die van groenten en fruit steeg in 2011, met groeicijfers van respectie-

velijk 7,4%, 6,0% en 3,5%. De graanteelt en andere teelten vormen de grootste productie van het land, met 34,8% in 2011. Het gaat voornamelijk om de teelt van graan (21,8 miljoen ton), gerst (7,6 miljoen ton) en rijst (900.000 ton). Ook de groenteproductie nam aanzienlijk toe, voortgestuwd door de teelt van wortelen (+ 12,9% in 2011), uien (+ 12,7%) en tomaten (+ 9,5%, d.w.z. 11 miljoen ton aan productie).

De fruitproductie wordt dan weer gedomineerd door de teelt van rozijnen (voor 2,8 miljard TRY), appels (2,4 miljard), olijven (2,3 miljard) en hazelnoten (1,8 miljard). Die vier teelten vertegenwoordigden immers 47,8% van de fruitproductie in marktwaarde in 2009 (jongste betrouwbare gegevens over de omvang van de markt). Tussen 2010 en 2011 steeg de appelproductie met 3,1%, terwijl de productie van olijven in diezelfde periode met 23,7% steeg. De teelt van

noten en hazelnoten daalde dan weer met 26,7%.

De diepzeevisserij vormt het grootste aandeel in de visserijproductie van het land. Bijna 400.000 ton aan visserijproducten bestond in 2010 uit ansjovis en sardien. Aquacultuur en zoetwatervisserij vertegenwoordigden respectievelijk 167.141 ton en 40.259 ton aan productie (d.i. 25,09% en 6,16% van het totaal).

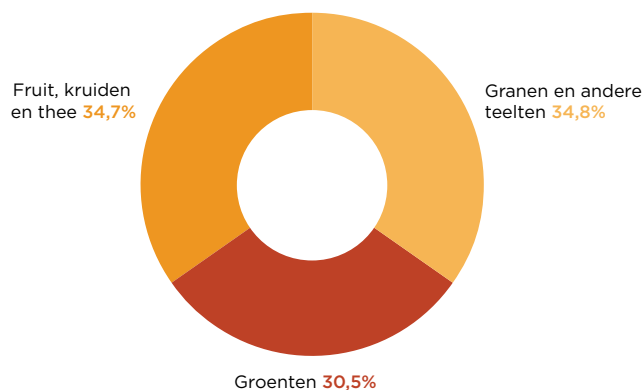
Hoewel Turkije een belangrijk doorvoerland voor energie is, hangt het voor zijn energiebevoorrading in grote mate af van zijn partners. De Turkse bodem zit vol bromiumzout, 72% van de wereldreserves die momenteel bekend zijn.

Secundaire sector

Met de "secundaire sector" bedoelen we alle activiteiten die als einddoel hebben een natuurlijke grondstof tot een afgewerkt product te verwerken. Dit omvat dus tal van vormen van industrie, maar ook sectoren zoals de bouw.

De industrie is van aanzienlijk belang voor het land en vertegenwoordigde in 2011 ongeveer 28,1% van de totale economische activiteiten en bijna een kwart van de Turkse banen. De Turkse industrie is vooral geconcentreerd in de provincies Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, Istanboel, Izmir, Kocaeli en Muğla, waarbij er in de andere regio's van het land te weinig wordt geïnvesteerd. Om die trend te keren, hebben de autoriteiten een ambitieus plan opgezet voor de opwaardering van de verwaarloosde industriële zones.

AANDEEL VAN DE VERSCHILLENDE TEELTEN IN TURKIJE, IN 2009 (MEEST RECENTE GEGEVENS) (IN %)

Bron: FAO

Momenteel zijn er meer dan 93 Georganiseerde Industriële Zones in 81 provincies van het land, terwijl 151 andere in opbouw zijn. Het land heeft industriële zones en ontwikkelingszones afgebakend om het industriële weefsel van Turkije te versterken door ondernemers ertoe aan te zetten er zich te vestigen. Die strategie werd in april 2012 versterkt met de creatie van nieuwe ontwikkelingszones.

Volgens de jongste cijfers van het Turkse bureau voor de statistieken is het grootste deel van de secundaire sector geconcentreerd in de verwerkende nijverheid, met een overwicht van de automobielsector en de textielsector. Die verwerkende nijverheid neemt immers 82,5% van de Turkse industrie voor haar rekening en meer dan 20% van het Turkse BBP. De industrie rond de exploitatie van energiebronnen (elektriciteit, gas en water) wordt dan weer geraamd op 11,8% van het totaal (3,0% van het BBP). De industrie van mijnen en steengroeven wordt geraamd op 5,6% van de totale secundaire sector (1,6% van het BBP).

De regering heeft in haar economische programma het belang van het industriële weefsel onderstreept en met name van de volgende sectoren een prioriteit gemaakt: de automobielsector, de chemische en petrochemische industrie, energie, ontginning en bewerking van mineralen, de informatie- en communicatietechnologieën, de landbouwindustrie en de farmaceutische industrie.

Tertiaire sector

Met de "tertiaire sector" bedoelen we de economische activiteiten uit handel, administratie, transport, financiële en vastgoedactiviteiten, diensten aan ondernemingen en particulieren, onderwijs, gezondheid en sociale actie.

De Turkse economie is sterk afhankelijk van zijn dienstensector. De sector vertegenwoordigt immers 62,1% van de economische activiteit en stelde in januari 2012 ongeveer 12 miljoen mensen tewerk. Dat cijfer staat voor 49,2% van de tewerkstelling en een groei van 7,4% in vergelijking met dezelfde periode het jaar ervoor.

Het aantal mensen met een vaste telefoonverbinding is snel aan het dalen ten voordele van de mobiele sector, maar de Turkse telecommunicatiesector is aan het groeien. De 3G-technologie en het mobiele hogesnelheidsinternet zijn in grote mate verantwoordelijk voor die groei. Het aantal nieuwe abonnees dat tijdens het tweede en derde kwartaal van 2011 werd geregistreerd, is aanzienlijk met respectievelijk 2,1 miljoen en 923.000 abonnees.

Ook de Turkse detailhandel is een bron van groei voor het land. Volgens de ramingen van de analisten van Business Monitor International zou de detailverkoop tegen 2016 met bijna 12% moeten toenemen om uit te komen op een totaalbedrag van 272,18 miljard USD. De ontwikkeling van de commerciële infrastructuur en de verstedelijking van het land stimuleren deze sector op structurele wijze, net als de groei van de bevolking en de stijging van het inkomen per inwoner.

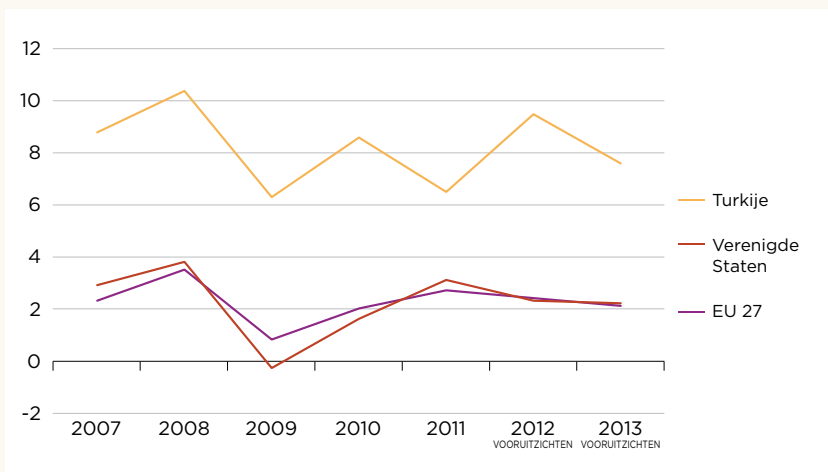
Net als de tertiaire sector in zijn geheel zal de transportsector in 2012 waarschijnlijk lagere groeicijfers optekenen. Na de handelssector blijft deze sector toch een van de belangrijkste van de Turkse economie. Dankzij zijn ligging midden in een doorvoerzone voor goederen heeft het land deze sector snel kunnen ontwikkelen. In 2012 zal het luchttransport met 4,5% toenemen om uit te komen op 2.139 miljoen ton, terwijl het transport over het spoor 25.023 miljoen ton zou vertegenwoordigen, d.i. een groei van 2,3%. De voorkeur van de transporteurs blijft echter uitgaan naar het vervoer over de wegen. Volgens ramingen zou het wegtransport 195.509 miljoen ton vertegenwoordigen. Voor al deze vervoerwijzen moet de Turkse infrastructuur worden opgewaardeerd om het hoofd te kunnen bieden aan de verwachte stijging van de handelsstromen.

Het financiële systeem van het land kent een snelle ontwikkeling, maar de graad van verfijning ervan is niet vergelijkbaar met de andere OESO-landen. Volgens het agentschap dat verantwoordelijk is voor de regulering van de bankwereld liep het samengesteld jaarlijks groeipercentage van de sector tussen 2002 en 2010 op tot bijna 20%. Hoewel de banken de voornaamste actoren op die markt zijn en 77% van de financiële activa bezitten, hebben de verzekeringsmaatschappijen de wind in de zeilen. Hun samengesteld jaarlijks groeipercentage bedroeg tussen 2002 en 2010 25%. De buitenlandse verzekeringsbedrijven hebben dat goed begrepen en investeerden de jongste vijf jaar bijna 5 miljard USD.

2.1.2. INFLATIE

INFLATIE, IN %

Bron: EIU

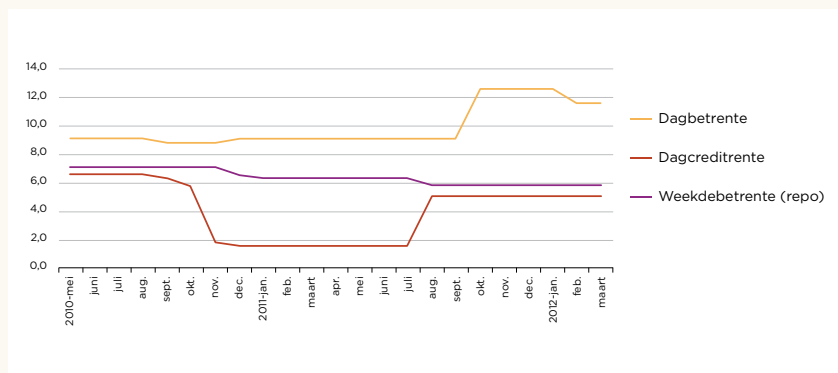

De inflatie is een hardnekkig probleem voor de Turkse economie, alhoewel ze sterk is gedaald sinds de periodes van hyperinflatie aan het eind van de jaren '90 (met toen jaarlijkse percentages tot 85%). Het beleid van de Turkse Centrale bank verklaart de volatiliteit van de inflatie. In tegenstelling tot zijn buitenlandse tegenhangers legt de Turkse Centrale bank dagelijks een officiële discontovoet vast binnen een vork die de "interest rate corridor" wordt genoemd. Momenteel loopt die van 5,75% tot 12,5%. Dat monetaire beleid is weinig transparant en wordt vertaald in een schommeling van de inflatiegraad die groter is dan gewild.

In april 2012 bedroeg de inflatiegraad nog 11,1% aan jaarlijkse groei. Die toename is voornamelijk het gevolg van de voedselprijzen (+ 11,7%) en de huisvestingskosten (+ 13,1%), terwijl de groei van de prijzen van alcohol en sigaretten op hetzelfde hoge niveau bleef (+18,5%).

Om iets te doen aan de prijsstijgingen heeft de Turkse Centrale bank sinds oktober 2011 zijn monetair beleid drie maal aangescherpt (in december, mei en april). Het Comité monetair beleid van de Centrale bank heeft ook aangekondigd dat de "interest rate corridor" onveranderd zou moeten blijven en dat het monetaire beleid de komende maanden zal worden verstevigd.

GELDENDE RENTEVOETEN, IN %

Bron: Turkse Centrale Bank

Gelet op de structurele elementen die aan de basis liggen van de inflatie voorzien de analisten een hoog niveau in 2012 en 2013. De zwakte van de Turkse lira zal immers worden vertaald in een prijsstijging van de ingevoerde producten. Die zal een weerslag krijgen in de prijzen van de nationale productie en zal het komende jaar druk blijven uitoefenen op de prijzen. Dat verschijnsel heet "geïmporteerde inflatie". Bovendien kondigde de Turkse regering in oktober 2011 haar voornemen aan om de taksen op sigaretten en alcohol te verhogen en de prijzen van elektriciteit en gas in de tweede helft van het jaar te laten stijgen.

Op lange termijn verwachten economische experts een daling van de inflatie, voornamelijk door de groei op wereldvlak die lager dan gepland uitvalt. Ook de prijzen van de grondstoffen (buiten aardolie) zouden een dalende trend moeten vertonen, wat een positieve invloed op de Turkse inflatie zou hebben.

"The cumulative effects of the rises in import prices and the depreciation of the Turkish lira, tax adjustments in administered prices (tobacco and energy items) and hikes in unprocessed food prices led to a surge in inflation in the last quarter of the year. (...) In this respect, in order to prevent a worsening in the pricing behavior, the CBRT implemented a strong monetary tightening as of October by widening the interest rate corridor upwards and using liquidity operations efficiently."

Turkse Centrale Bank, Inflation Report 2012-II, april 2012

2.1.3. WISSELKOERSEN

De Turkse lira daalt sinds juni 2010 in waarde ten aanzien van de euro. Tussen juni 2010 en augustus 2011 verloor de TRY bijna 30,5% van zijn waarde: hij ging van 1,9274 EUR/TRY naar 2,514 EUR/TRY. Sinds die periode lijkt de trend zich te keren, met name door de verergering van de crisis in de eurozone, waardoor de vraag naar de eenheidsmunt lager is. De evolutie van de TRY ten aanzien van de dollar is gelijkaardig.

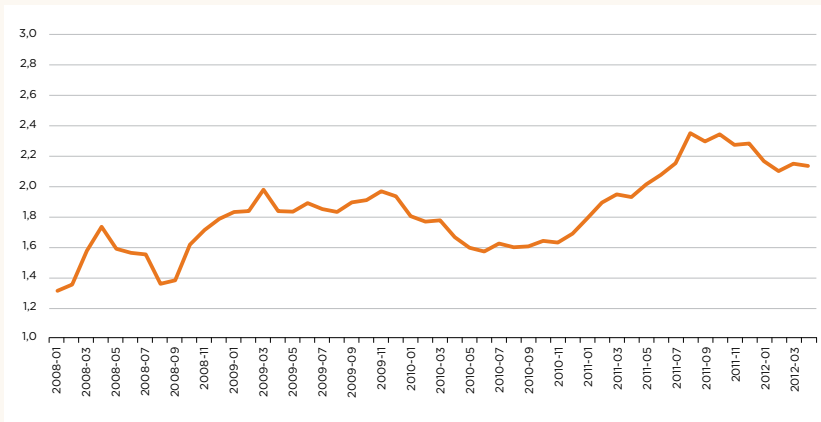
Twee belangrijke elementen liggen aan de basis van die evolutie. Het grote tekort op de lopende rekening van het land wordt vertaald in een vraag naar TRY die lager uitvalt dan het aanbod, waardoor de Turkse munt een dalende trend vertoont. De keuzes op het vlak van economisch beleid van de Turkse Centrale bank zijn de tweede reden: door zich vooral toe te spitsen op de groei en minder op de inflatie houden de Turkse monetaire instanties de intrestvoeten van het land relatief laag. Investeerders worden dan ook minder aangetrokken door beleggingen in TRY.

Om die trend te keren lanceerde de Turkse Centrale Bank een grootschalig programma. Eind december 2011 verkocht ze bijna 2 miljard USD om Turkse lira's te kopen. Op 2 januari werd bijkomend 300 miljoen USD uitgegeven. Andere interventies volgden, waardoor de deviezenreserves volgens de analisten met bijna 17 miljard USD daalden.

Dankzij die reactie en de crisis in de eurozone, waardoor beleggin-

WISSELKOERSEN EUR/TRY

Bron: Eurostat

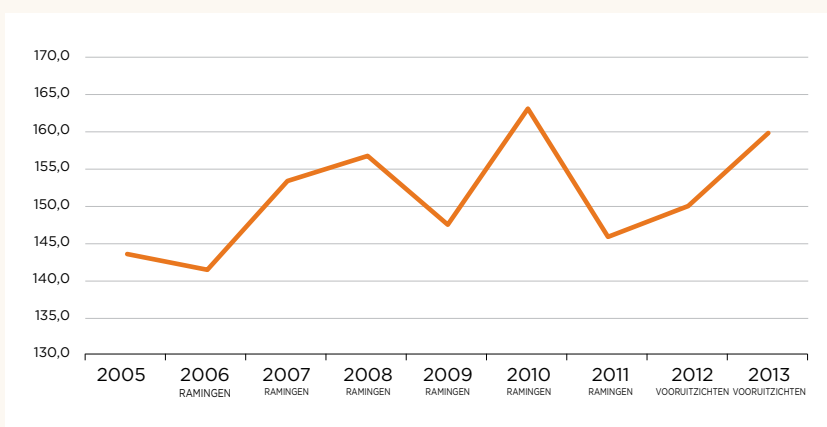
gen in Europa minder aantrekkelijk zijn, lijkt de waardevermindering van de lira een halt te zijn toegeroepen. In maart 2012 was een EUR 2,3520 TRY waard, terwijl dat in augustus 2011 nog 2,5147 TRY was. Die snelle waardevermeerdering van de Turkse lira, die nog uitgesprokener is bij de wisselkoers USD/TRY, is niet naar de zin van de Turkse Centrale Bank. Die heeft in februari 2012 dan ook

de bovengrens van de "interest rate corridor" verlaagd om de wisselkoers op het optimale niveau te houden.

Naast de wisselkoers ten aanzien van de dollar en de euro lijkt het ook verstandig de reële effectieve wisselkoers van Turkije te analyseren. Die is vaak een betere indicator van de economische situatie van een land. Hij houdt rekening met de index van

de consumptieprijzen en geeft de nominale wisselkoers een gewicht mee volgens een deviezenkorf die representatief is voor de in- en uitvoer van het land. Daardoor is hij meer een indicator van het concurrentievermogen van het land in kwestie. Die geeft aan dat het concurrentievermogen van het land er tussen 2009 en 2010 op achteruitging om weer op te veren tussen 2010 en 2011. De komende jaren zou de toestand echter opnieuw moeten verbeteren.

REËLE EFFECTIEVE WISSELKOERS (2005=100)

Bron: EIU

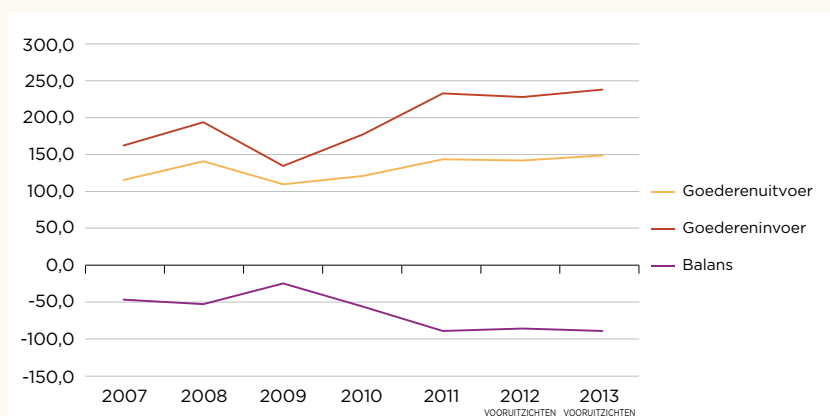
"We got confirmation that [the Central Bank of Turkey] will keep monetary policy tight to maintain the inflation targets and this is very supportive for the lira. I target the lira at year-end at 1.65 per dollar."

Murat Toprak, emerging markets strategist voor HSBC in Londen, april 2012

2.2 BUITENLANDSE HANDEL

2.2.1. HANDELSBETREKKINGEN OP WERELDVLAKE

INTERNATIONALE GOEDERENSTROOM, IN MILJARD USD,
TEGEN CONSTATE PRIJZEN

Bron: EIU

De Turkse handelsbalans vertoont een historisch tekort. Sinds 1997 (het jaar van de eerste betrouwbare gegevens over de buitenlandse handel van het land) vertoont die balans tekorten. In combinatie met het overheidstekort betekent dit dat Turkije sterk afhankelijk is van zijn buitenlandse partners om zijn groei te ondersteunen. Tussen 2009 en 2011 is het tekort op de handelsbalans van het land sterk gestegen om uit te komen op 89,4 miljard USD vorig jaar, d.i. bijna 10% van het BBP.

Die afhankelijkheid van het buitenland is een van de verklaringen voor de economische crisis waarin het land in 2008 en 2009 verzeild raakte. De Turkse financiële sector is immers relatief weinig ontwikkeld en weinig

blootgesteld aan de Europese banken. De Unie is veruit de grootste partner van het land. Dat verschijnsel is des te meer uitgesproken omdat er een douane-unie geldt tussen Turkije en de Europese Unie. De jongste jaren zijn de handelsstromen toegenomen ten nadele van naburige opkomende partners zoals de economieën in het Midden-Oosten of Noord-Afrika.

Het land, dat zich bewust is van die problematische afhankelijkheid van de Unie, maar op bredere schaal ook van de rest van de wereld, houdt een strategie van imports substitutie aan. Het zette dan ook verschillende ambitieuze plannen op poten. In het "Investment incentive package" 2011-2013 leggen de Turkse autoriteiten al de nadruk op de ontwikkeling van

de nationale industrie. Volgens de doelstellingen die in dat plan worden vooropgesteld, wil de regering het tekort op de lopende rekening terugdringen. Dat zou moeten gebeuren door de intermediaire goederen te produceren die nodig zijn voor de Turkse economie, waarbij de toegevoegde waarde van de uitgevoerde producten verhoogd wordt.

Deze strategie werd nog eens bevestigd bij het uitstippelen van het handelsbeleid tegen 2023. Dit zeer ambitieuze beleid zou, als het de doelstellingen haalt, de positie van het land op het internationale toneel radicaal veranderen. Het is de bedoeling om:

- » 500 miljard aan uitvoer te realiseren tegen 2023, d.i. een groei van 236% tussen 2011 en 2023;
- » Een jaarlijkse groei van 12% van de export tussen 2011 en 2023 te bewerkstelligen;
- » Tegen 2023 uit te groeien tot een van de 10 grootste economieën ter wereld (gemeten in BBP);
- » Tegen datzelfde jaar in te staan voor 1,5% van de wereldhandel (momenteel 0,75% van de goederenuitvoer en 1,2% van de invoer).

Dat beleid zou moeten worden verstaald in een ondersteuning van de nationale productie en in een stijging van de waarde van de Turkse export, gedragen door de sectoren met een hoge toegevoegde waarde. Gelet op de achterstand van verscheidene industriële takken zullen die maatregelen zonder enige twijfel gecombineerd

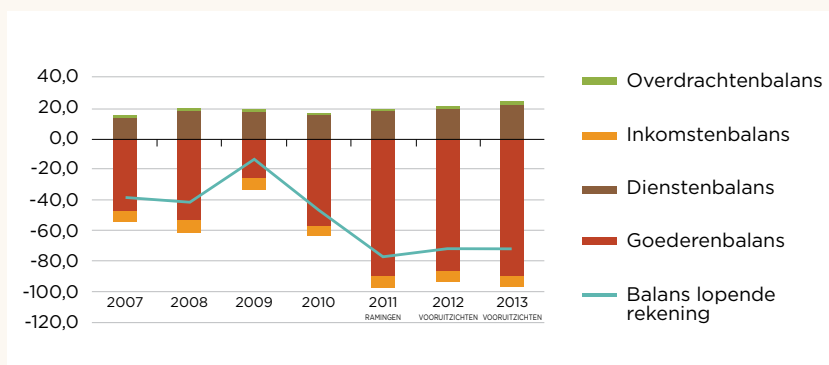
worden met stimuli voor directe buitenlandse investeringen en de transfer van technologieën. Net als voor de andere periodes van importsubstitutie die de economische geschiedenis hebben gekenmerkt, zal het opzetten van lokale partnerschappen of de oprichting van filialen ter plaatse meer worden gestimuleerd, ook om protectionistische maatregelen te vermijden.

De bouw van een kanaal tussen de Zwarte Zee en de Zee van Marmara, om de Bosporus te ontlasten, zou het land toegankelijker moeten maken. Het zou 160 schepen met een zeer hoge tonnage de mogelijkheid moeten geven dagelijks in alle veiligheid de verbinding tussen beide zeeën te maken. In 2009 waren er ongeveer 140 schepen die dagelijks de zeestraat van de Bosporus doorgingen, vaak in onzekere veiligheidsomstandigheden en met lange wachttijden. Door de doorgang van de invoer uit de landen

van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten te vergemakkelijken zou dit project, wat door de analisten als faraonisch wordt bestempeld, de economische invloed van Turkije in de regio moeten versterken.

Het tekort op de lopende rekening is hoofdzakelijk te wijten aan de handelsbalans. De grotere invoer als gevolg van de meer toegankelijke kredieten is een van de oorzaken. Ook de hogere olieprijs per vat verklaren de omvang van het tekort. Turkije blijft een netto-begunstigde van transfers door en bij internationale organisaties, met inbegrip van ontwikkelingshulp en de transfers door emigranten en immigranten. Het positieve saldo van de dienstenbalans beperkt enigszins het tekort op de lopende rekening, aangezien er in 2011 een overschot was van 18,2 miljard USD.

BIJDRAGEN VAN DE VERSCHILLENDE COMPONENTEN VAN DE LOPENDE REKENING, MILJARD TRY, CONSTATE PRIJZEN

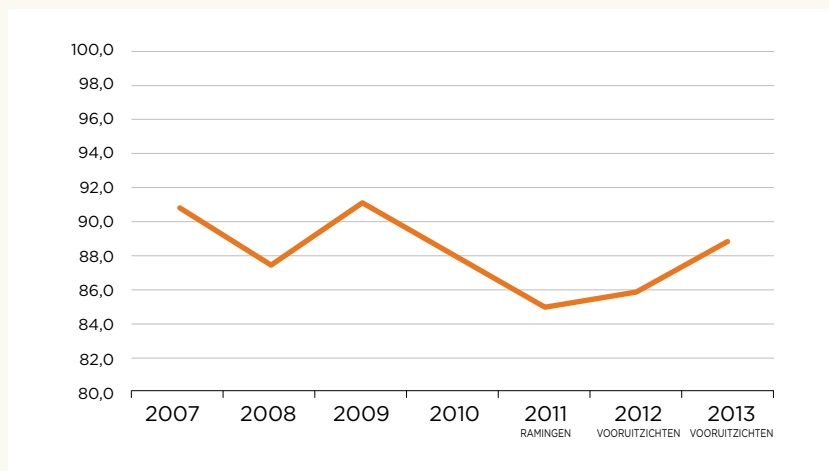

Bron: EIU

RUILVOETEN (1990=100)

Bron: EIU

De Turkse ruilverhouding, berekend als de verhouding tussen de index van de uitvoerprijzen en de index van de importprijzen, ging er tussen 2009 en 2011 op achteruit. Algemeen genomen zijn ze onderhevig aan schommelingen, onder meer in functie van de energieprijzen. Zowel de prijzen van de uitgevoerde producten als die van de ingevoerde producten zijn in die periode gestegen, maar bij de importprijzen gebeurde dat sneller dan bij de uitvoerprijzen. Gelet op de verwachte daling van de prijzen van energie en metalen, twee van de grootste importsegmenten van het land, zouden de Turkse ruilverhouding in 2012 en 2013 betere cijfers moeten kunnen voorleggen.

Turkije voert voornamelijk naar de Europese Unie uit. In 2011 vertegenwoordigde de Unie niet minder dan 46,2% van de afzetmarkt. De voornaamste klanten van het land zijn:

- » Duitsland (10,3%),
- » Irak (6,2%),
- » het Verenigd Koninkrijk (6,0%) en
- » Italië (5,8%).

Het belang van de Unie blijft zichtbaar bij de invoer, waar de Unie 37,8% van het totaal vertegenwoordigt. Individueel beschouwd hebben de Europese landen echter minder belang in vergelijking met de andere handelspartners. De voornaamste leveranciers van Turkije zijn:

- » Rusland (9,9%),
- » Duitsland (9,5%),
- » China (9,0%),
- » de Verenigde Staten (6,7%).

Het land voert voornamelijk industriële producten uit zoals:

- » textiel en kleding (18,2%),
- » producten van de automobielin-dustrie (12,6%),
- » onedele metalen (12,7%),
- » voedingsproducten (10,4%).

De ingevoerde producten hebben, als ze de noden van het land aan natuurlijke rijkdommen niet dekken, een hoge toegevoerde waarde. De belangrijkste producten die worden ingevoerd, zijn:

- » aardolie en gas (14,3%),
- » chemische producten (13,8%),
- » onedele metalen (10,8%) en
- » mechanische machines (8,8%).

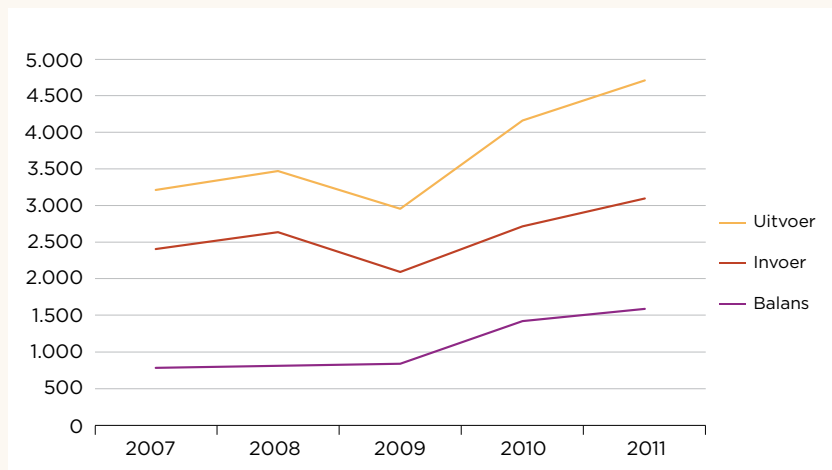
"In summary, "Turkey's Export Strategy for 2023" aims for a modern and flexible export structure that is based on advanced technology and R&D (research and development) to respond to the demands of today's and the future business environment by modernizing the structure of our exports."

Turkse ministerie van Economie, maart 2011

2.2.2. HANDELSBETREKKINGEN MET BELGIË

BILATERALE GOEDERENSTROMEN TUSSEN BELGIË EN TURKIJE,
IN MILJOEN EUR

Bron: Nationale Bank van België

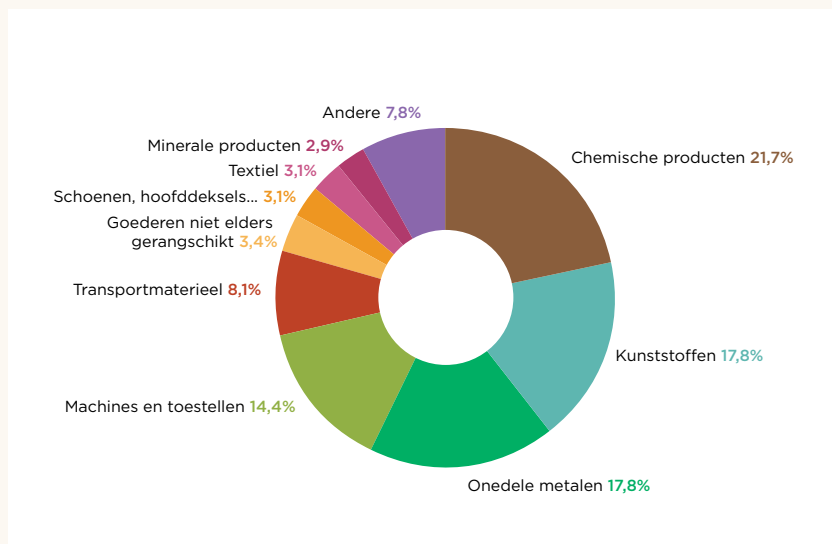
Turkije is een belangrijke handelspartner van België. Met 4.702,2 miljoen EUR aan Belgische goederen die naar het land werden uitgevoerd, was Turkije in 2011 de 14e grootste klant van België. Met 3.100,1 miljoen EUR is Turkije de 17e grootste leverancier van onze economie.

De handelsbalans van België met Turkije vertoont een historisch overschot. Het surplus steeg tussen 2009 en 2011 doordat de Belgische export gedurende deze periode sneller steeg dan de import. De economische crisis heeft zich echter sterk laten voelen. De in- en uitvoer daalden tussen 2008 en 2009 met respectievelijk 20,4% en 14,8%. De import en de export veerden echter snel weer op en stegen tussen 2009 en 2010 met 29,5% en 40,5%. Die verbetering werd bevestigd in 2011, met een groeipercentage van de in- en uitvoer van respectievelijk 13,9% en 13,1%.

Uit de gegevensbank van het Agentschap voor Buitenlandse Handel blijkt de interesse die de Belgische ondernemingen voor de Turkse markt tonen. In april 2012 telde de gegevensbank 2.700 Belgische uitvoerders naar Turkije en waren er 2.534 ondernemingen in de Turkse markt geïnteresseerd (op een totaal van meer dan 20.000 bedrijven). Het grote aantal geïnteresseerde bedrijven toont eens te meer het belang van een gezamenlijke economische zending naar Turkije aan.

SECTORALE SPEIDING VAN DE BELGISCHE UITVOER NAAR TURKIJE, IN 2011, IN %

Bron: Nationale Bank van België

De chemische producten en de kunststoffen, twee secties die traditioneel een overwicht vertonen in de Belgische buitenlandse handel, vertegenwoordigen alleen al iets minder dan de helft van de uitvoer naar Turkije. De verkoop van chemische producten steeg tussen 2010 en 2011 met 8,0%, terwijl de kunststoffen een vooruitgang boekten van 15,4%.

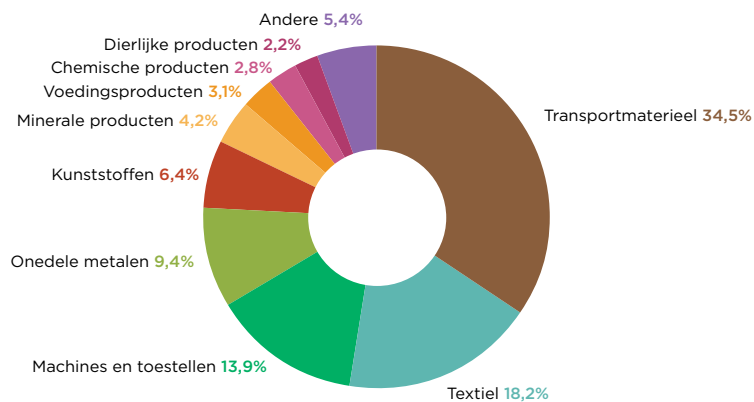
De meeste uitvoersecties gingen er in 2011 op vooruit. Het is de uitvoer van machines en toestellen en het transportmaterieel die het snelst steeg (respectievelijk + 43,8% en +

21,4%). De sectie van de goederen niet elders gerangschikt nam toe met 58,5%. Enkel de verkoop van minerale producten daalde met 57,0%. Deze productengroep vertegenwoordigde 2,9% van de Belgische uitvoer naar Turkije.

SECTORALE SPREIDING VAN DE INVOER UIT TURKIJE,
IN 2011, IN %

Bron: Nationale Bank van België

De helft van de invoer uit Turkije is geconcentreerd in twee sectoren. Bijna een kwart van de producten uit Turkije behoort tot de categorie transportmaterieel (1.070,3 miljoen EUR) en de sector van het textiel vertegenwoordigt bijna een vijfde van onze invoer. De aankoop van transportmaterieel steeg tussen 2010 en 2011 met 9,4%, maar de invoer van textiel daalde dan weer met 3,1% tot 563,3 miljoen EUR.

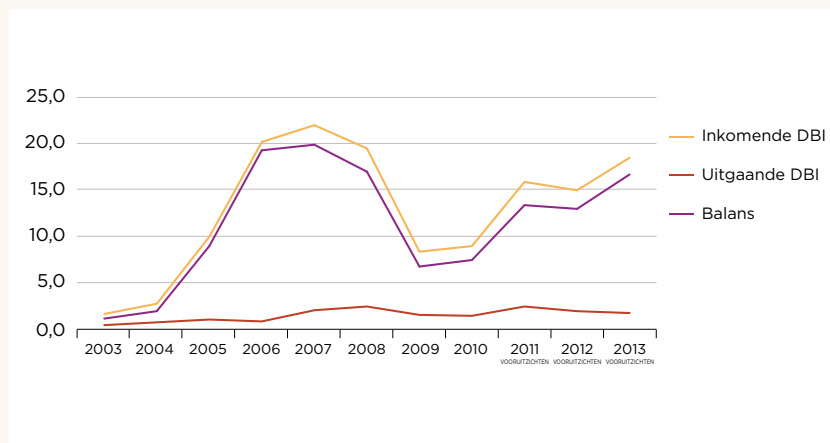
De groep van machines en toestellen vertegenwoordigde 13,9% van onze invoer, een stijging van 30,7% in vergelijking met vorig jaar. De invoer van

slechts twee secties uit de top 10 daalde tussen 2010 en 2011: die van textiel en van chemische producten (een daling van 6,1%).

De meest spectaculaire stijgingen werden opgetekend door de minerale producten (+ 72,1%) en de onedele metalen (+ 49,1%). Alle sectoren samen ging de invoer uit Turkije er in 2011 met 13,9% op vooruit.

2.3 DIRECTE BUITENLANDSE INVESTERINGEN

DIRECTE BUITENLANDSE INVESTERINGSSTROMEN, IN MILJARD COURANTE USD

Bron: EIU

We spreken over directe buitenlandse investeringen (DBI) als een onderneming minstens 10% van het kapitaal van een buitenlandse onderneming verwerft om er controle over uit te oefenen en het beheer ervan te beïnvloeden. Die operaties worden meestal in twee grote groepen onderverdeeld: de zogenaamde “greenfield”- investeringen die als bedoeling hebben een heel nieuwe onderneming op te richten en de overnames die ernaar streven de controle over een bestaande onderneming over te nemen.

Turkije is een van de groei-economieën die bij buitenlandse investeerders het meest in de kijker loopt. Zijn economisch dynamisme, de jonge en groeiende bevolking en de ideale ligging op het kruispunt van handelsroutes tussen Azië, Europa en het Midden-Oosten maken van Turkije een bijzonder gunstige investeringsbestemming. Die factoren hebben er ook voor gezorgd dat het land is toegetreden tot de beruchte groep van

CIVETS-landen (een letterwoord voor Colombia, Indonesië, Vietnam, Egypte, Turkije en Zuid-Afrika).

Deze toestand werd vertaald in een massale toestroom van inkomende buitenlandse investeringen. De toename van directe buitenlandse investeringen met als bestemming Turkije was immers spectaculair. Tussen 2003 en 2007 was er een gemiddelde stijging per jaar van 89,7% (een verdertienvoudiging over die periode). Die massale toestroom van kapitaal is toe te schrijven aan verschillende factoren:

» De algemene vooruitgang die werd geboekt in de partnereconomieën van het land. Die landen beschikten over grote reserves om te investeren en hebben zich massaal tot de groei landen gewend. Tal van die landen hebben dan ook een toename van de DBI laten optekenen.

» De economische ontwikkeling van het land: na de bankencrisis van 2001 was die groei erg uitgesproken. Tal van sectoren ontwikkelden zich snel en trokken de aandacht van buitenlandse investeerders.

» De toetredingsonderhandelingen met de Europese Unie: hoewel het land kandidaat is sinds 1999, duurde het tot oktober 2005 wachten vooraleer de eigenlijke onderhandelingen van start gingen. Die werden door investeerders terecht beschouwd als een vector voor hervormingen en hebben de aantrekkingskracht voor buitenlandse ondernemingen verhoogd. Het jongste follow-uprapport van de Europese Unie (2011) benadrukt de vooruitgang die op het vlak van het vennootschapsrecht werd geboekt.

» De bescherming van investeringen werd opgevoerd. Het land voerde immers akkoorden door om het juridische kader met 72 landen te versterken. Het akkoord tussen de Turkse republiek en België dateert van augustus 1986. Turkije is betrokken bij 75 akkoorden om dubbele belasting te vermijden.

» Het hervormingsprogramma voor de verbetering van het investeringsklimaat, in het begin van de jaren 2000 opgezet door het ministerie van Economie, wijzigde de wetgeving inzake DBI radicaal.

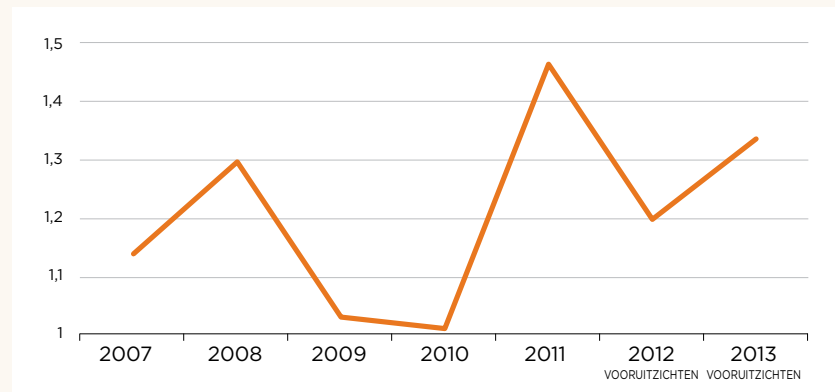
» De betrokkenheid van de Turkse autoriteiten: het ISPAT (Investment Support and Promotion

Agency of Turkey) ondersteunt met name projecten die ertoe bijdragen het tekort op de lopende rekening van het land te beperken, banen te scheppen en kennisoverdracht aan te moedigen.

Dankzij al die factoren beschikt het land over een bijzonder investeringsklimaat voor buitenlandse investeerders. De investeringen die in Turkije worden gedaan, hebben voornamelijk betrekking op financiële bemiddeling (6.061 miljoen USD in 2011), de distributie van elektriciteit, gas en water (4.259 miljoen USD), als ook op de fabricage van producten van aardolie en nucleaire brandstoffen. De dienstensector in zijn geheel concentreert 50,9% van de directe buitenlandse investeringen die in het land worden gedaan, terwijl de industriële sector 48,9% van de totale investeringen groepeerde. De landbouwsector is de sector waar het minste DBI naartoe gaan, slechts 0,2% van het totaal.

De Europese Unie is de grootste investeerder in Turkije. In 2011 vertegenwoordigden de investeringen door de Unie 12.369 miljoen USD, d.i. 77,9% van de totale investeringen dat jaar. De Aziatische landen zijn met 2.027 miljoen USD, de tweede grootste investeerders in Turkije, gevolgd door Amerika, dat een investeringsbedrag van 1.484 miljoen USD vertegenwoordigt. De Belgische investeringen in Turkije daalden snel tussen 2008 en 2010 en vielen terug van 571 miljoen tot 49 miljoen USD. In 2011 veerden ze echter weer op om uit te komen op een bedrag van 1.474 miljoen USD.

AANDEEL VAN DBI OP WERELDVLAKE IN TURKIJE, IN %

Bron: EIU

Hoewel Turkije kon profiteren van de toestroom van buitenlands kapitaal wijzen een aantal analisten op de economische volatiliteit die er het neveneffect van is. De sterke daling van de buitenlandse investeringen in 2009 en 2010 versterkte immers de gevolgen van de economische crisis. De afhankelijkheid van het land van externe financieringsbronnen doet vrezen voor de duurzaamheid van de Turkse groei. Die investeringen zijn al te vaak bestemd voor kortetermijnprojecten (aankopen van aandelen en obligaties) en zelden voor projecten op langere termijn (creatie van fabrieken of kantoren).

Om de buitenlandse investeringen te oriënteren naar de minst ontwikkelde zones van het land hebben de Turkse autoriteiten voorzien in financiële en fiscale stimuli voor DBI in die regio's (het "Investment Package 2012" genoemd). Die nemen de vorm aan van btw-vrijstellingen of verlagingen, belastingverminderingen voor investe-

ringsuitgaven, lagere douanerechten of een verlaging van de bijdragen voor de sociale zekerheid. Het is de bedoeling dat de maatregelen maximaal 12 jaar zullen nodig zijn.

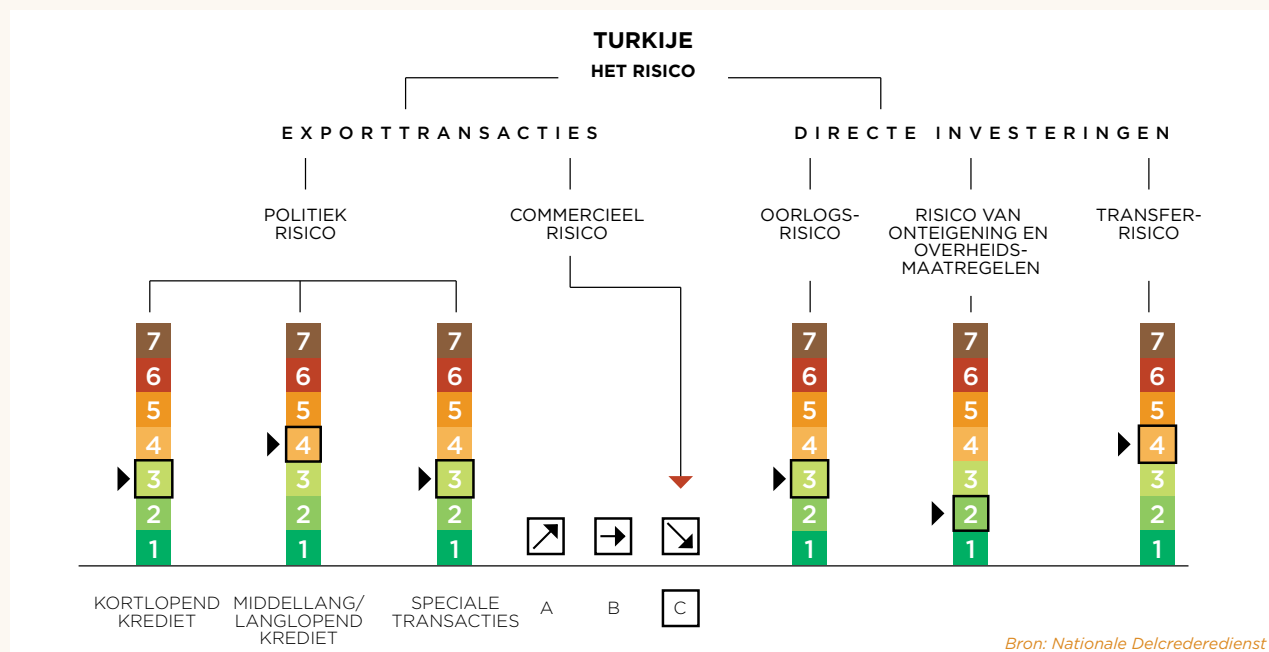

"Turkey became more resilient to the effects of a global financial crisis as a result of her stability oriented macroeconomic policies and structural reforms. The prudent fiscal discipline, banking sector reform, the achievements in the privatization, deregulation of main sectors and floating exchange rate regime increased the flexibility and resilience of the economy.

Ali Babacan,
Vicepremier, 2009

2.4 RISICOBEOORDELING

2.4.1. RISICOBEOORDELING DOOR DE NATIONALE DELCREDEREDIENST

De Nationale Delcreditedienst (ONDD) is de Belgische openbare kredietverzekeraar en verzekert bedrijven en banken tegen politieke en commerciële risico's van internationale handelstransacties die vooral betrekking hebben op uitrustingsgoederen, industriële projecten, aannemingswerken en diensten. Daarnaast werkt Delcredere voor deze risico's samen met banken op basis van risksharingschema's. In het raam van die activiteit stelt de Delcreditedienst een landenrangschikking op volgens het risico dat ze voor de investeerders inhouden. Voor Turkije zijn de conclusies gematigd, zowel op politiek als commercieel vlak.

De "politieke risico's" waaraan investeerders in Turkije worden blootgesteld, zijn aanzienlijk, zowel op korte als middellange en lange termijn (res-

pectievelijk klassen 3 en 4 op 7). Met "politieke risico's" bedoelt men alle gebeurtenissen in het buitenland die voor de verzekerde of debiteur overmacht vormen zoals oorlogen, revoluties, natuurrampen, deviezenschaarste en willekeurige overheidsmaatregelen.

Het "commerciële risico" situeert zich in klasse C, d.w.z. een maximaal risico. Het gaat om het risico dat de buitenlandse privédebiteur in gebreke blijft, nl. dat hij niet aan zijn verplichtingen kan voldoen of dat hij er zich aan onttrekt zonder wettige reden. Het commerciële risico wordt niet alleen bepaald door de microsituatie van de debiteur zelf, maar ook door macro-economisch systeemgebonden factoren die de betalingscapaciteit van het geheel aan debiteuren in een land beïnvloeden.

Zowel voor de exporttransacties met kortlopend krediet als die met krediet op (middel)lange termijn kan de Delcreditedienst dekking verlenen tegen het politieke en het commerciële risico in "open account", d.w.z. zonder dat een bankgarantie vereist is en zonder andere specifieke voorwaarden. De maximale dekking door de Delcreditedienst voor Turkije werd vastgelegd op 1.500 miljoen EUR (korte termijn en bijzondere transacties) en 1.460 miljoen EUR (middellange/ lange termijn en investeringen). In overeenstemming met de regeling die werd afgesproken binnen de OESO wordt de maximumtermijn voor de terugbetaling van de transacties op middellange en lange termijn naar dit land vastgelegd op 10 jaar. Concessionele financieringen zijn uitgesloten.

De Delcredere dienst verzekert de investeringen in dit land tegen 1) het risico op oorlog, 2) het risico op ont-eigening en willekeurige overheids-maatregelen 3) het transferrisico i.v.m. de betaling van de dividenden of de repatriëring van kapitaal. Die risico's kunnen afzonderlijk worden verzekerd, maar ook volgens alle mogelijke combinaties.

Directe investeringen

Het risico op oorlog omvat zowel het risico op een extern conflict als het risico op binnenlands politiek geweld. Het binnenlandse politieke geweld omvat, op zijn beurt, dan weer het extreme geval van een burgeroorlog, maar ook de risico's op terrorisme, burgeroproer, sociaaleconomische conflicten en raciale en etnische spanningen. Turkije haalt hiervoor een gemiddelde score van 3 op 7.

Het risico op onteigening en willekeurige overheidsmaatregelen heeft niet enkel betrekking op de risico's op onteigening en het niet-nakomen van de contractuele verbintenissen door de overheid, maar ook op de risico's die verband houden met de (slechte) werking van het gerechtelijk apparaat en de potentiële negatieve gedragswijzigingen ten aanzien van buitenlandse investeerders. Met een score van 2 op 7 behaalt Turkije een goed resultaat. Het transferrisico is het risico dat voortvloeit uit een gebeurtenis of een beslissing van de buitenlandse overheid die de transfer van het bedrag van de door de debiteur betaalde vordering verhindert. Met een score van 4 op 7 rangschikt het land zich in de categorie van de substantiële risico's (voor meer informatie zie www.ondd.be).

2.4.2. ANDERE RISICO-INDICATOREN

Tal van instellingen maken inschattingen van de risico's van zakendoen in een land. We geven hier slechts een selectie van de bekendste.

- » In het Global Competitiveness Report 2011-2012 van het World Economic Forum bekleedt Turkije de 59^e plaats op een totaal van 139 landen, na Mexico, maar voor Montenegro. Dat resultaat, een vooruitgang van 3 plaatsen in vergelijking met het vorige rapport, blijft middelmatig. Het is vooral toe te schrijven aan de omvang van de Turkse markt en de concurrentie die er heerst. Hoewel er geïnvesteerd moet worden in de elektriciteitsnetwerken en havens is de kwaliteit van de infrastructuur van het land van goede kwaliteit. Het grote knelpunt wordt gevormd door de human resources die productiever moeten worden via het onderwijs (74^e plaats) en het gezondheidssysteem van het land (75^e). De Turkse arbeidsmarkt wordt als relatief inefficiënt beschouwd (133^e). De instellingen van het land zouden transparanter kunnen (86^e). De meest problematische factoren voor het zakenleven zijn de fiscaliteit (genoemd door 15,4% van de respondenten) en de bureaucratie (14,0%).
- » In het Global Enabling Trade Report 2010 van het World Economic Forum bekleedt het land de 62^e plaats op 125 landen op het vlak van de vlotheid waarmee zaken kan worden gedaan, een vooruitgang van 14 plaatsen in vergelijking met 2009.
- » De OESO raamt het landenrisico voor Turkije 4 op 7, d.i. een substantieel risico.
- » Volgens de Index of Economic Freedom 2012 van de Heritage Foundation staat het land 73^e op 179 landen met een score van 62,5 (een daling).
- » De schuld van de Turkse regering kreeg een Ba2-notering mee van Moody's Investors Service, BB+ van Fitch en BB van Standard & Poor's, d.i. is een gematigd speculatief niveau. In mei verlaagde het ratingbureau Standard & Poor's zijn vooruitzichten gekoppeld aan de Turkse schuld die van "positief" naar "stabiel" gingen.
- » Volgens de Doing Business 2011-indicator van de Wereldbank bekleedt het land de 71^e plaats op 183 landen, een vooruitgang van twee plaatsen in vergelijking met vorig jaar. Het land behaalt een goede score wat betreft de registratie van de eigendomsrechten, alsook wat de naleving van contracten aangaat. De resultaten zijn ongunstiger voor het verkrijgen van bouwvergunningen en het beheer van onvermogen debiteuren.

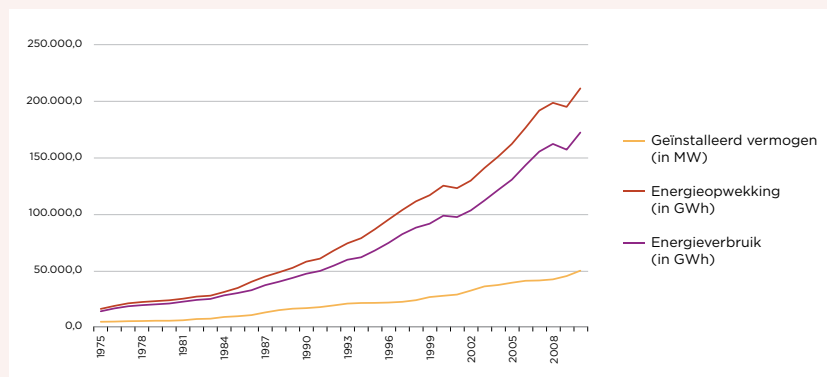

SECTORALE BENADERING

3.1 CLEANTECH

ENERGIESECTOR IN TURKIJE

Bron: TurkStat

Sinds een aantal jaren kent Turkije een bijzonder snelle groei. Die werd vertaald in een snelle groei van de vraag naar energie, met een verbruik dat ging van 97.070,0 GWh in 2001 naar 172.050,6 GWh in 2010, een stijging van 77,2%. Gelet op de demografische evolutie en de gestage stijging van de levensstandaard van de Turkse bevolking is het energievraagstuk een van de grootste langetermijnnuitdagingen voor Turkije. Het verbruik per inwoner ligt relatief laag, wat een aanzienlijke groeimarge van de vraag naar energie laat. Het land beschikt over weinig aardolie- en steenkoolreserves om op die nieuwe vraag in te spelen en is dan ook een netto-invoerder van energie.

Deze situatie is op vele vlakken problematisch voor het land. De energiebevoorrading gebeurt immers voor een deel vanuit landen waar er politieke onrust heerst zoals Iran. Turkije importeert bijna 93% van zijn aardolie, 97% van zijn aardgas en 20% steenkool. De Turkse overheid is zich bewust van die geostrategische zwakte en de technologische achterstand op het vlak van schone technologieën en besloot begin

van de jaren 2000 om de sector van de hernieuwbare energiebronnen te gaan ondersteunen.

Sinds de afkondiging van de wet betreffende de elektriciteitsmarkt in 2001 onderging de energiesector een grote liberaliseringsgolf die de Turkse staat ertoe bracht 51% van de energie-infrastructuur in handen van de privésector te laten. Het is echter in 2005 dat de bepalende impuls aan de investeerders werd gegeven. De wet nr. 5346 had als doel het aandeel van de hernieuwbare energiebronnen in de energieopwekking te verhogen, te waarborgen dat Turkije beschikt over betrouwbare en kwaliteitsvolle energiebronnen, de bronnen te diversifiëren, de uitstoot van broeikasgassen te beperken, afval doeltreffender te recyclen, het leefmilieu te beschermen en marktstructuren op te zetten die nodig zijn om die doelstellingen te verwezenlijken. Hoewel het amendement dat onlangs werd goedgekeurd aanvankelijk controversie opriep omtrent de prijs die werd geboden aan de producenten die hun energieoverschotten op het netwerk verkochten, lijkt het toch te voldoen.

Gelet op de vele structurele factoren die de sector ondersteunen, twijfelt niemand eraan dat de hernieuwbare energiebronnen een vruchtbare voedingsbodem zullen vinden in Turkije.

In Anatolië zijn de omstandigheden optimaal om windmolenparken te installeren. De hoofdzakelijk westelijke winden die over de heuvels van de regio blazen, maken van de streek een gunstig en makkelijk toegankelijk gebied. Ook het centrum van het land wordt gekenmerkt door snelle winden van meer dan 9 meter per seconde. Volgens analisten uit de sector bedraagt het potentieel van het land 20 GW, maar is er momenteel slechts 1,6 GW aan capaciteit geïnstalleerd.

Ook het potentieel aan zonne-energie is aanzienlijk: het zuiden en westen van Turkije kennen 125 dagen zon per jaar, wat van Turkije het tweede zonnigste land van Europa maakt. Er is 4.600 km² beschikbaar om in zonne-energie te investeren, wat het potentieel aan energieopwekking van het land op bijna 380.000 GWh per jaar brengt (d.i. bijna tweemaal het verbruik van het land in 2010). Turkije is dan ook een ideaal gebied om zonnepanelen te installeren.

Wat hydro-elektriciteit betreft, beschikt het land over aanzienlijke bronnen. Er zou bijna 37,1 GW kunnen worden opgewekt dankzij deze technologie, terwijl momenteel slechts 15,8 GW via hydro-elektriciteit wordt geproduceerd. Minder dan 50% van het potentieel wordt momenteel dus aangewend, wat een aanzienlijke groeimarge biedt.

De geothermische rijkdommen van Turkije zijn groot. Het land bekleedt de 5e plaats ter wereld op het vlak van geo-

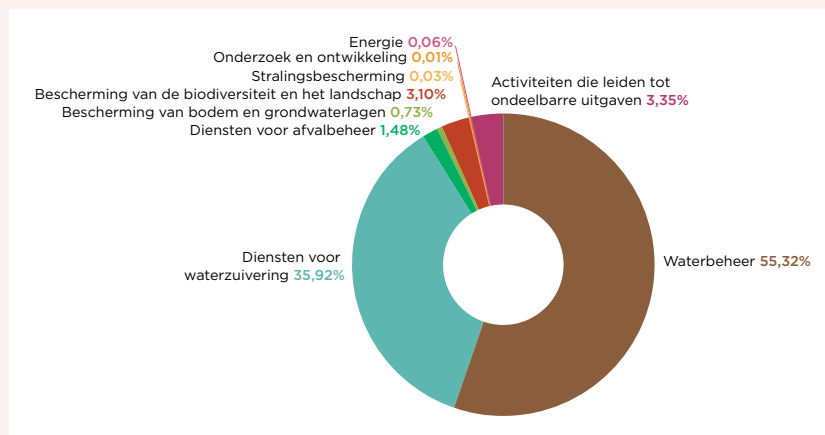

thermische rijkdommen en de 7e plaats wat het gebruik van dat potentieel aangaat. Nochtans wordt dat potentieel slechts weinig gerentabiliseerd, aangezien ongeveer 95% ervan nog kan worden geëxploiteerd. De meeste geothermische installaties bevinden zich in het westen van het land en het groeipotentieel van deze energiebron in de rest van het land is groot.

Ook de doelstellingen voor de toekomst zijn bijzonder ambitieus. In zijn strategisch ontwikkelingsplan heeft de regering de volgende streefdoelen vooropgesteld op het vlak van hernieuwbare energiebronnen:

- » het aandeel van de hernieuwbare energiebronnen in de elektriciteitsproductie op 30% brengen;
- » het volledige hydro-elektrische potentieel van het land gebruiken;
- » de capaciteit aan windenergie verhogen tot 20.000 MW, het maximale potentieel van het land (tegenover 1.694 MW in 2010);
- » het volledige geothermische potentieel van het land activeren, d.i. 600 MW (met een tussentijds streefdoel van 300 MW in 2015);
- » de omstandigheden voor de opwekking van zonne-energie verbeteren, onder meer door het amenderen van de wet uit 2005 betreffende de tarieven voor de commercialisering van dergelijke energie en komen tot 3.000 MW aan geïnstalleerd vermogen;
- » alle segmenten van de energie-sector verder privatiseren;

INVESTERINGSUITGAVEN IN SCHONE TECHNOLOGIEËN, IN 2010, IN %

Bron: TurkStat

- » de lopende projecten inzake hydro-elektriciteit tot een goed einde brengen om te komen tot een capaciteit van 5.000 MW.

De behoeften van het land inzake schone technologieën blijven niet beperkt tot de sector van de hernieuwbare energiebronnen. De razendsnelle verstedelijking en de bevolkingsgroei zetten de stedelijke infrastructuur onder druk. De meeste investeringsuitgaven die in 2010 in Turkije werden gedaan, hadden betrekking op het systeem voor waterdistributie en meer dan een derde van de uitgaven werd gedaan met het oog op het beheer van het afvalwater.

Met een volume aan bruikbaar water per inwoner van ongeveer 1.650 m³ heeft het land immers een tekort aan het blauwe goud (ter vergelijking: een land wordt als rijk aan water beschouwd vanaf 8.000 m³ bruikbaar water per inwoner). Dat water wordt hoofdzakelijk gebruikt door de landbouwsector, die bijna van het Turkse verbruik voor zijn rekening neemt. Slechts

15% wordt gebruikt in de vorm van drinkwater en 11% in de industriële processen. De zuivering van dat water is problematisch, aangezien slechts 40,2% van de noden door waterzuiveringsstations wordt gedekt.

Kansen voor de Belgische ondernemingen:

Toezicht op de verontreiniging van bodem, zee en lucht, afvalbeheer, waterzuivering, luchtpollutie, beheer en sanering van kwetsbare sites, recyclageoplossingen, opwekking van hernieuwbare energiebronnen (wind, geothermie, biomassa, hydro-elektriciteit of zonne-energie), biobrandstoffen, milieudiensten, oplossingen voor energie-efficiëntie, milieuvriendelijke transportmiddelen, elektrische voertuigen en batterijen, consultancy inzake schone energie, groene constructies, technologieën voor het capteren en opslaan van koolstofdioxide, modernisering van het elektriciteitsnetwerk, ...

3.2 INFORMATIE- EN COMMUNICATIETECHNOLOGIEËN

De Turkse sector van informatie- en communicatietechnologieën groeit al een aantal jaren gestaag. De jonge bevolking en de toegenomen koopkracht van die bevolking zorgen ervoor dat de sector het grootste deel van het afgelopen decennium jaarlijkse groeicijfers van meer dan 10% heeft kunnen optekenen. Ook de liberaliseringsprogramma's van de regering zijn bepalend geweest voor de snelle groei in de sector. In 2000 hebben de autoriteiten met de wet op de telecommunicatie een "Information and Communication Technology Authority" opgericht. Sindsdien is er op korte tijd veel vooruitgang geboekt in de liberalisering van de sector.

Zowel wat het materiaal als wat de verbindingen van de bevolking op de nieuwe technologieën betreft, heeft het land een achterstand in vergelijking met de ontwikkelde economieën. Om die achterstand in te lopen, moet Turkije de verspreiding van die technologieën bij de bevolking stimuleren, iets dat het land niet zal kunnen zonder de hulp van internationale ondernemingen.

Gelet op de bijzondere omvang van de sector van de informatie- en communicatietechnologieën bekijken we deze sector vanuit drie invalshoeken: die van het materiaal, die van de software en die van de telecommunicatie.

Materiaal

In 2012 zou de Turkse elektronica-sector in zijn geheel (computers, mobiele telefonie, video- en audioproducten en producten in het segment van de games) bijna 9,2 miljard USD waard moeten zijn. De analisten verwachten dat de sector tegen 2016 meer dan 16 miljard USD waard zal zijn, voorname-

lijk als gevolg van de grotere belangstelling voor de allernieuwste technologieën zoals LCD-televisietoestellen, notebooks of digitale camera's. Dankzij hun stijgend inkomen zijn er vandaag steeds meer Turken die zich deze hoogtechnologische producten kunnen aanschaffen.

Het segment van de materialen wordt gedomineerd door de verkoop van computers die in 2011 bijna 60% van de totale omzet vertegenwoordigde. Dit segment van de markt zou de komende jaren de boventoon moeten blijven voeren, gelet op de geringe penetratiegraad van deze technologie. PC's, notebooks en netbooks vertegenwoordigen minder dan 20% van de verkoop, de groeimarge is dus aanzienlijk. De experts van Business Monitor International verwachten dat de verkoop van computers in 2012 5,7 miljard USD waard zou zijn, tegenover 5,1 miljard in 2011. Tussen 2012 en 2016 zou het samengesteld jaarlijks groeipercentage van de sector ongeveer 18% moeten bedragen.

Volgens de analisten van de Economist Intelligence Unit zou Turkije beschikken over 33,2 computers per 100 inwoners tegenover bijna 60 in België. Dat zwakke resultaat zou de komende jaren snel moeten verbeteren dankzij de hogere levensstandaard van de bevolking.

Software

De softwaresector is nog relatief weinig ontwikkeld in Turkije. De maatregelen die de regering heeft genomen, hebben het Turkse concurrentievermogen echter verbeterd. De creatie van zones voor technologische ontwikkeling in 2001 heeft sterk bijgedragen tot de groei van de sector. De ondernemingen uit die zones krijgen dan ook heel wat voordelen: fiscale stimuli, ondersteuning van onderzoek en ontwikkeling, wegvallen van fiscale lasten voor inkomsten uit onderzoek en beperking van de sociale lasten voor personeel dat actief is op het vlak van onderzoek en ontwikkeling, De ingestelde maatregelen zouden tot in 2013 moeten aanhouden. Dit beleid was succesvol, aangezien het aantal ondernemin-

gen in die zones voor technologische ontwikkeling is gestegen van 20 in 2005 naar 38 in 2010. Dat jaar stelden ze 12.091 Turken tewerk, tegenover 5.042 in 2005.

In het raam van het project “Visie 2023” heeft de regering zich tot doel gesteld om 80% van de bevolking in staat te stellen een computer te gebruiken en 50% van de Turkse markt met nationale productie te bevoorraden. De Turkse instanties hebben ook gezorgd voor een strikter juridisch kader om het illegaal kopiëren van software tegen te gaan. Toch achten een aantal experts die maatregelen ontoereikend en het percentage illegale kopieën blijft stabiel rond 65%, tegenover een gemiddelde op wereldvlak van 35%.

Telecommunicatie

De telecommunicatiesector vertegenwoordigt bijna 75% van de Turkse sector van de informatie- en communicatietechnologieën. Dankzij een bijzonder ambitieus liberaliseringsbeleid namen de kwaliteit van het aanbod en het concurrentievermogen sterk toe.

De penetratiegraad van de hogesnelheidstechnologie blijft vooralsnog onder het Europese gemiddelde en biedt zo nog een aanzienlijke groeimarge. Toch ligt dat percentage hoger dan in een aantal andere Europese landen zoals Polen, Italië, Bulgarije of Roemenië. Turkije telt immers niet minder dan 13 miljoen inwoners die verbonden zijn met het hogesnelheidsinternet. Met de toename van het aantal Turkse gezinnen dat is uitgerust met een computer zou het hogesnelheidssegment snel moeten groeien. Tussen 2010 en 2014 zouden er bijna 19 miljoen nieuwe in-

ternetverbindingen moeten komen, waardoor het aantal Turken dat op het internet is aangesloten 54,6 miljoen zal bedragen. Op het vlak van het hogesnelheidsinternet heeft de regering zich als doel gesteld tegen 2023 te komen tot 30 miljoen abonnees, wat de nationale en buitenlandse ondernemingen heel wat groeikansen biedt.

De groei van de e-commerce is samengegaan met die van het internet. Tijdens de eerste negen maanden van 2011 gaven de Turken 16,7 miljard TRY of bijna 8,9 miljard USD uit op elektronische wijze. Dat cijfer vertegenwoordigt een groei van 52% in vergelijking met dezelfde periode het jaar ervoor. Ook het aantal transacties is snel gestegen om uit te komen op 91,7 miljoen, een groei van 37%. Die uitgaven zijn vooral naar de dienstensector gegaan en hebben een omzetcijfer van 2,3 miljard TRY gegenereerd (1,2 miljard USD), een stijging van 69% op een jaar tijd.

De vaste telefonie kent al een aantal jaren een daling van het aantal abonnees ten voordele van de mobiele technologie. Die achteruitgang is sneller dan wat aanvankelijk was verwacht, waardoor de analisten hun prognoses hebben moeten bijstellen. Tegen 2014 zouden bijna 130.000 abonnees die overgang moeten maken waardoor het aantal vaste lijnen in werking 14,1 miljoen zou moeten bedragen, ofwel 19 abonnees per 100 inwoners.

De sector van de mobiele telefonie groeit razendsnel. Tijdens het tweede kwartaal van 2011 werden niet minder 2 miljoen nieuwe abonnees geregistreerd. In het derde kwartaal kwamen er dan nog eens 923.000 klanten bij om zo uit te komen op een totaal van

64,7 miljoen abonnees. Dat aantal zou 86,2 miljoen moeten bedragen in 2014, d.i. een samengesteld jaarlijks groeipercantage van 5,5% tussen 2010 en 2014.

Gelet op de achterstand van Turkije in de hele sector zal de stijgende vraag naar informaticaproducten en -diensten van hoge kwaliteit deels door het buitenlands aanbod moeten worden ingevuld. Het potentieel van de Turkse markt van de informatie- en communicatietechnologieën voor de Belgische ondernemingen is dan ook zeer groot..

Kansen voor de Belgische ondernemingen:

Communicatie-uitrustingen en -diensten van de nieuwe generatie, hogesnelheidsinternet, diensten voor mobiele telefonie met hoge toegevoegde waarde, VoIP, 3G- en LTE/4G-oplossingen, uitrustingen en technologieën voor Wifi en WiMAX, glasvezel, onlinehandel, software voor e-governance, programmeren, beheer van productie en logistiek, notebooks, e-readers, smartphones, toegepaste ICT voor milieubescherming, gezondheidszorg, de bank- en verzekeringssector, software voor het beheer van de natuurlijke rijkdommen, virtualisering, cloud computing, mobiele apps ...

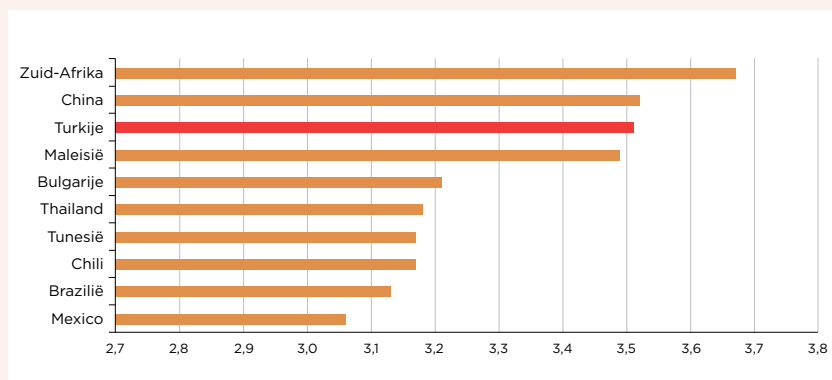
3.3 TRANSPORT EN LOGISTIEK

De Turkse sector van transport en logistiek kent een sterke groei. De ligging van het land, op het kruispunt van de handelsroutes vanuit Europa, Azië, het Midden-Oosten en Noord-Afrika, maakt van Turkije een draaischijf van de goederenhandel. Door het grote volume aan transacties met zijn partners krijgt het netwerk van transport en logistiek het hard te verduren.

De transportsector heeft dan ook aanzienlijk aan belang gewonnen in de Turkse economie. Sinds 2007 ging 26% van de openbare investeringen naar deze sector. Hierdoor kon het transportnet worden gemoderniseerd, waardoor de Wereldbank het als een van de beste in de landen met een gemiddeld inkomen beschouwt. Dat resultaat werd mogelijk gemaakt door een beleid van deregulering en libe-

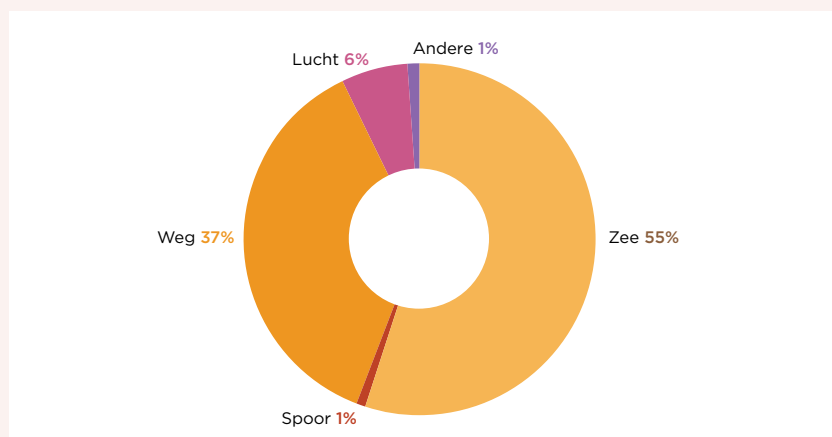
ralisering. Die benijdenswaardige positie dankt het vooral aan de kwaliteit van de infrastructuur, de snelheid van de procedures en de kwaliteit van het personeel in de sector. Ook de logistieke infrastructuur in de sector van de versproducten is bijzonder goed ontwikkeld en de kosten voor leveringen vanuit Turkije zijn bijzonder voordelig. De knelpunten waarop de Wereldbank wijst, zijn het douanebeheer en het beheer van de internationale zendingen.

LOGISTICS PERFORMANCE INDEX VAN DE LANDEN
MET EEN GEMIDDELD INKOMEN, 2012

Bron: Wereldbank

SPREIDING VAN DE VERVOERWIJZEN
VOOR DE TURKSE UITVOER IN 2011, IN %

Bron: TurkStat

Ondanks de doorgevoerde hervormingen loopt de sector achter op de ontwikkelde economieën in Europa. Volgens hetzelfde klassement van de Wereldbank staat het land op de 27e plaats wat de prestaties van zijn logistieke netwerk betreft. Zowel de Turkse spoor- als wegeninfrastructuur moet worden gemoderniseerd. Een optimalisering van de havens en luchthavens is bovendien onontbeerlijk om te beantwoorden aan de toename van de internationale handelsstromen.

De groepsperspectieven van de logistieke sector in zijn geheel zien er dus goed uit, maar hangen af van factoren die extern zijn aan de Turkse economie. De groeivertraging in Europa wordt vertaald in een afname van de handel naar de Europese Unie en een daling van de vraag naar transportdiensten. Ook de onrust in de buurlanden van Turkije, in het bijzonder Syrië, hebben de ondernemingen ertoe gebracht gebruik te maken van nieuwe handelsroutes.

Zee

Het is via de Turkse havens dat de meeste goederen worden verhandeld tussen Turkije en zijn partners, zowel voor de invoer als voor de uitvoer. Aangezien het land omringd wordt door zeeën (Middellandse Zee, de Egeïsche Zee en de Zwarte Zee) beschikt Turkije over een aanzienlijk comparatief voordeel op het vlak van de maritieme handel. De zee-engtes van de Bosporus en de Dardanellen zijn ook bijzonder belangrijke commerciële transitzones en de controle erover verzekert Turkije van zijn geopolitieke invloed op de regio.

De zeeroutes en de bijna 176 Turkse havens worden vooral aangedaan door schepen die varen onder buitenlandse vlag: in 2010 was slechts 16% van hen Turks. Met een capaciteit van 7.797.000 DWT (Deadweight tons of ton draagvermogen) plaatste de Turkse handelsvloot zich in 2010 op de 15e plaats op de wereldranglijst. Om het hoofd te kunnen bieden aan de toename van het verkeer heeft de regering een ambitieus plan voor de ontwikkeling van de commerciële in-

frastructuur tegen 2023 in het leven geroepen. De doelstellingen van het plan zijn de volgende:

- » alle belangrijke havens verbinden met de spoorinfrastructuur;
- » operationalisering van transferhavens tussen de zeeën rond het land;
- » beschikken over minstens een van de tien belangrijkste havens ter wereld tegen 2019;
- » komen tot een overslagcapaciteit van de containers van 32 miljoen TEU (Twenty-foot Equivalent Unit),
- » beschikken over een capaciteit voor scheepsbouw van 10 miljoen DWT.

Ook een betere toegankelijkheid van de Bosporus is een van de lopende projecten. Dit ambitieuze project, dat in april 2011 door de regering werd aangekondigd, zal zorgen voor een kanaal van 150 meter breed, 25 meter diep en bijna 50 kilometer lang om de Zwarte Zee met de Zee van Mar-

mara te verbinden. De impact ervan op de goederenstromen over zee zal dan ook zeker voelbaar zijn.

Gelet op de omvang van de lopende projecten en de verbeteringen die noodzakelijk zijn voor de infrastructuur van het land zal hulp vanuit het buitenland zonder enige twijfel welkom zijn. De Belgische ondernemingen zouden hun ervaring inzake havenmanagement en maritieme handel zeker kunnen uitspelen.

Wegen

Turkije ligt op het kruispunt van verschillende belangrijke internationale verkeersassen. Eind 2010 was het Turkse wegennet in totaal 64.865 km lang, waarvan 31.395 km autosnelwegen. 31.390 km van het net bestaat uit secundaire wegen. Het internationale wegennet van het land is 9.347 km lang en de wegen tussen Azië en Europa worden druk bereden. Het wegtransport vertegenwoordigt 37% van de Turkse export en respectievelijk 95% en 90% van het personenvervoer en het goederenvervoer in het binnenland.

Om het hoofd te bieden aan de uitdagingen als gevolg van de toename van de binnen- en buitenlandse handel heeft de regering een ambitieus plan opgezet om het net weer op niveau te brengen. Ze heeft daarvoor 37 miljard TRY uitgetrokken. Er werden ook verschillende grote projecten gelanceerd, waaronder de voltooiing van de ringweg van de Zwarte Zee en de bouw van een derde brug over de Bosporus. De regering voorziet tegen 2023 de aanleg van bijna 4.773 km aan bijkomende autosnelwegen. Die

modernisering van het wegennet zou 23,5 miljard USD moeten kosten en de logistieke prestaties van het land in grote mate moeten verbeteren.

Lucht

Momenteel zijn er 15 luchtvaartmaatschappijen actief in Turkije, waarvan 3 vrachtoperatoren. Ze bezitten in totaal 332 toestellen voor een capaciteit van 57.899 stoelen en 1.112.708 ton vrachtcapaciteit. In 2010 vervoerden die maatschappijen 50 miljoen

passagiers via binnenlandse vluchten en 52 miljoen via internationale vluchten, een respectievelijke vooruitgang van 22% en 18%. Ook de vooruitgang in het vrachtsegment was spectaculair, aangezien 2.023.221 ton werd getransporteerd via internationale vluchten tegenover 1.467.350 ton via binnenlandse vluchten. Dat brengt de groei van de sector in 2010 op 18%.

De luchthaveninfrastructuur van het land is goed ontwikkeld, maar in de meeste gevallen moet zij worden ge-

moderniseerd. Turkije telt 45 luchthavens en de autoriteiten hebben verschillende projecten opgezet om dat netwerk te versterken. Tegen 2023 wil het land verschillende nieuwe luchthavens bouwen (waarvan drie in Istanbul) om te komen tot een onthaalcapaciteit van 400 miljoen passagiers. De vloot van het land zou ook 750 toestellen moeten gaan bedragen, een toename van bijna 125% over de periode.

TURKS NETWERK VAN LUCHTHAVENS

Spoor

Het Turkse spoornet kent sinds een aantal jaren een periode van aanzienlijke groei. De projecten die werden opgezet door de overheid en de Turkish State Railway (de voornaamste operator van de sector) om de achterstand van het land in te lopen zijn immers succesvol gebleken, zowel voor de hogesnelheidslijnen als voor intermodale oplossingen en oplossingen voor stadstransport. Dankzij die projecten kon een dicht spoornet worden gecreëerd met 11.940 km aan sporen in 2010, waarvan 888 km aan hogesnelheidslijnen. De regering wil op die ingeslagen weg voortgaan en heeft ambitieuze groei-doelstellingen op middellange en lange termijn vooropgesteld, gekoppeld aan een budget van 23,5 miljard USD:

- » beschikken over 2.622 km aan hogesnelheidslijnen in 2013;
- » dat cijfer moet tegen 2023 opgetrokken worden tot 6.792 km;
- » 4.707 km aan bijkomende conventionele lijnen bouwen tegen 2023;
- » tussen 2023 en 2053 2.960 km aan snelle lijnen operationeel maken, net als 956 km aan conventionele lijnen;
- » de omvang van het metronet in Istanbul verhogen met 118 km tegen 2018 en met 276 km tegen 2023.

Ook het project van de spoortunnel onder de Bosporus, Marmaray genoemd, toont de ambities van het land op het vlak van het spoorverkeer. Na jarenlange werken zou de tunnel in 2013 voltooid moeten zijn. Hij zal het Europese en het Aziatische deel met elkaar verbinden. De bouw van deze tunnel met een lengte van 76 km is een technisch en menselijke huzarenstuk, met een geraamde kostprijs van bijna 3 miljard USD. Gelet op de vooruitgang rond het openstellen van de spoorsector voor private investeerders sinds 2002 vormt Turkije een aantrekkelijke bestemming voor Belgische ondernemingen die actief zijn in deze sector.

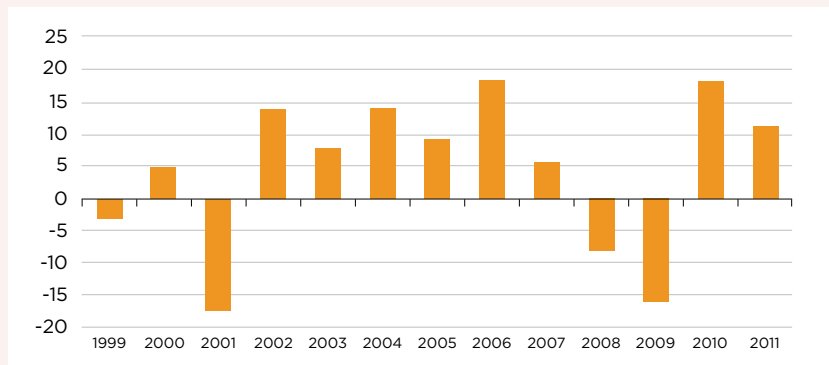
Kansen voor de Belgische ondernemingen:

Treinen, aanleg van hogesnelheidslijnen, metro's, beheer van het stadsverkeer, parkings, tolvoorzieningen op autosnelwegen, modernisering van de luchthavens, havens, lucht- en maritieme vloot, baggeren, navigatiesoftware, vernieuwing van de wegeninfrastructuur en infrastructuur voor vrachtwagens, bouw van spoor-, water- en wegenterminals, aanbod van logistieke diensten en logistieke oplossingen van hoge kwaliteit, intermodaliteitsoplossingen voor het transport,...

3.4 BOUW EN INFRASTRUCTUUR

GROEI IN DE BOUWSECTOR, IN %

Bron: Turkse Centrale Bank

De bouwsector speelt een cruciale rol in de Turkse economie. Meer dan 6% van het bruto binnenlands product wordt door deze activiteit gegeneereerd en bijna 1,5 miljoen mensen zijn actief in de sector. Als we rekening houden met de directe en indirecte effecten van de bouw op de andere sectoren vindt bijna 30% van de nationale activiteit haar oorsprong in de bouwsector en is ongeveer 10% van de Turkse werknemers bij de sector betrokken.

Na een periode van snelle groei in de jaren '80 was er tussen 1993 en 2001 sprake van een groeivertraging in de bouwsector. Vanaf 2002 knoopte de sector echter opnieuw aan met de groei, onder meer dankzij de maatregelen die de overheid goedkeurde om het hoofd te bieden aan de crisissen van 1999 en 2001. Voortgestuwd door een grotere economische stabiliteit, een daling van de wisselkoersen en rentevoeten en voordelige kredietvoorwaarden op lange termijn kende de sector een razendsnelle groei die in 2006 opliep tot 18,5%. Toch leed de sector ook onder de economische

crisis, waarbij de groei tussen 2008 en 2009 terugliep met 16,1%.

Sinds 2010 groeit de sector opnieuw gestaag en staat het land op de tweede plaats achter China in termen van aantal gerealiseerde internationale bouwprojecten. Analisten verwachten dat de groei de komende jaren aanzienlijk hoger blijft liggen dan die in de ontwikkelde landen. Volgens de experts van Business Monitor International zou de sector in 2012 met 6,5% moeten groeien. Vooral op het vlak van infrastructuur biedt het land de mooiste perspectieven. Het segment van de woningbouw zou dan weer een meer bescheiden groei moeten optekenen, met uitzondering van de stad Istanbul die heel wat grootschalige projecten samenbrengt. Om de analyse van deze sector wat te vereenvoudigen, maken we een onderscheid tussen enerzijds de infrastructuur en anderzijds de eigenlijke bouwsector.

Infrastructuur

Zowel op het vlak van transportinfrastructuur als wat de andere types van

werkzaamheden betreft, zouden de autoriteiten in de nabije toekomst verschillende grote projecten moeten opzetten.

Op het vlak van energie zullen tal van projecten nodig zijn om te kunnen beantwoorden aan de toegenomen vraag naar energie. De bevolkingsgroei, het geringe verbruiksniveau op dit ogenblik en de stijgende vraag hebben het land ertoe aangezet zijn installaties te moderniseren en over te gaan tot nieuwe investeringen. Dit segment zou tussen 2011 en 2016 een gemiddelde jaarlijkse groei moeten optekenen van bijna 9%.

Er zal veel worden geïnvesteerd in de transportinfrastructuur. Een aanzienlijk deel van de uitgaven zal naar het spoor gaan. Die sector zal dan ook sterk gaan groeien na de aanleg van bijna 7.000 km snelle lijnen en het Marmaray-project. Ook de aanleg van de autosnelweg tussen Izmit en Izmir zou heel wat kansen moeten opleveren in deze sector.

Dankzij zijn ligging op het kruispunt tussen Europa en Azië en de nabijheid van het Midden-Oosten is het land een belangrijke doorvoerzone voor energie. De projecten hebben ook een geostrategische dimensie, aangezien ze de energiebevoorrading van het land willen verzekeren. De Europese Unie (met haar Nabucco-pijplijn) en de partners van het South Stream-project, met Rusland op kop, zorgen immers voor de nodige concurrentie. Turkije gaat een aantal uiterst belangrijke uitdagingen tegemoet: hoewel het Europese project wat in het slop zit omdat BP de voorkeur geeft aan een andere route om het gas van de Shaz Denis-gasvelden te vervoeren, biedt de sector van het energietransport in Turkije heel wat kansen.

Als het Nabucco-project concreet vorm krijgt, zouden de werken in 2013 van start moeten gaan. Dit project, waarvan een prijskaartje hangt van 8 miljard EUR, zou klaar moeten zijn tegen 2017.

Ook de telecommunicatie-infrastructuur moet worden gemoderniseerd. De penetratiegraad van het hogesnelheidsinternet blijft momenteel immers ondermaats en de jongste technologieën zijn niet voldoende ontwikkeld in Turkije. Tot slot zouden ook de infrastructuur voor gezondheidszorg en onderwijs moeten worden geoptimaliseerd om het hoofd te bieden aan de bevolkingsgroei.

Bouw

Met uitzondering van de toeristische sector zou de bouwsector de komende jaren een gematigde groei moeten kennen. Volgens de analisten van Business Monitor International zal de sector tussen 2011 en 2016 jaarlijks met slechts 3,1% groeien.

De toestand in Istanbul is echter totaal anders. Recent werden daar een aantal grootschalige projecten aangekondigd en ook in de komende jaren zullen meerdere projecten er het levenslicht zien. Ze hebben betrekking op de modernisering van de stedelijke infrastructuur (waterzuivering en afvalverwerking, openbaar vervoer, ...) en de bouw van vastgoedcomplexen en winkelcentra. Dankzij het dynamisme van de stad bekleedt Istanbul overigens de eerste plaats in het "Emerging Trends in Real Estate 2011"-rapport van PricewaterhouseCoopers (ex æquo met München) wat de performantie van zijn markt betreft. Istanbul staat hier ook op de eerste plaats wat de mogelijkheden voor vastgoedinvesteringen betreft.

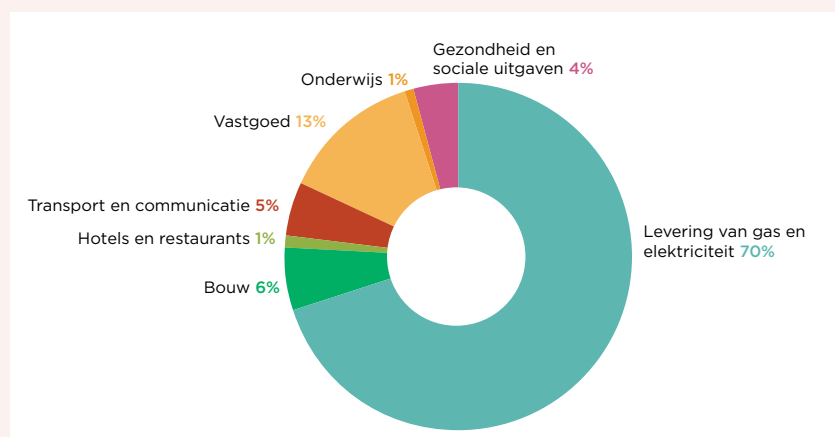
Turkije is een sleutelspeler in de sector van bouwmaterialen met een geringe toegevoegde waarde. In 2011 werd er 34,1 miljoen ton staal geproduceerd en werkten bijna 35.000 mensen in de sector. De 67 cementfabrieken van het

land brachten 62,7 miljoen ton cement op de markt en maakten van Turkije in 2010 de grootste uitvoerder ter wereld, waarbij werk werd verschaft aan 15.000 Turken. Ook op het vlak van marmer (33% van de wereldvoorraden bevindt zich in Turkije) en keramiek (meer bepaald keramiek voor sanitair gebruik waarvoor Turkije de grootste producent van Europa is) kan men niet om het land heen. De Turkse glasindustrie, die met een waarde van 124 miljoen USD in 2011 een van de belangrijkste industrieën was, toont zich bijzonder actief op de exportmarkt. De totale uitvoer van Turkse bouwmaterialen had in 2011 een waarde van 19,7 miljard USD.

Kansen voor de Belgische ondernemingen:

Residentieel, sociaal en toeristisch vastgoed, kantoren, energie-infrastructuur, havens en bevaarbare waterwegen, infrastructuur voor gezondheidszorg en onderwijs, architectuur, civil engineering, design, domotica, aanleg van bruggen en tunnels, productie machines, transportinfrastructuur, projectbeheer, bouwmaterialen,...

SPREIDING VAN DE DBI-STROMEN IN TURKIJE, IN 2011, IN %

Bron: European International Contractors

"In no other country with the same per capita income is it possible to find a construction sector that is as competitive as the Turkish construction sector"

Strategic Plan for the Construction Industry, 2004

RECENTE SUCCESVERHALEN

CARMEUSE

SECTOR: ONTGINNING VAN GRONDSTOFFEN

Carmeuse, dat in 1860 in Luik werd opgericht, staat vandaag aan de top in de sector van de productie van allerlei vormen van kalksteen en daarvan afgeleide producten waaronder ongebluste kalk (calciumoxide), gebluste kalk (calciumhydroxide) en dolomiet (calcium- en magnesiumcarbonaat). Dankzij zijn globale netwerk kan Carmeuse klanten over de hele wereld bedienen en hen producten leveren in bulk, op paletten, in zakken of containers en dat over de weg, het spoor of het water. Het streven naar kwaliteit van de onderneming wordt weerspiegeld in de ISO 9000-kwaliteitscertificaten voor de meeste van haar productievestigingen. In 2002 was het de eerste kalkproducent in België die het ISO 14000-certificaat behaalde.

In 1992 haalde de groep de banden aan met Öztüre, een Turks bedrijf dat actief is in de kalkproductie. Dat partnerschap werd uitgebreid in 2007 toen Carmeuse zijn participatie in de Öztüre-groep vergrootte door een deel van Kimtas Lime, een van de eenheden van de groep, te kopen.

Via Kimtas is Carmeuse aanwezig in Izmir (hoofdzetel van de onderneming) en in regionale kantoren in Istanbul, Ankara en Trabzon. De productie-eenheden liggen hoofdzakelijk in het

westen van het land, in Pınarhisar, Bergama, Soma, Torbalı, Muğla, Isparta, Bartın en Kırşehir.

www.carmeuse.com

“De productie van kalk is een zeer lokale activiteit. Ik beschouw Carmeuse niet als een multinational, maar als een netwerk van kmo's. In ons management in de Verenigde Staten of Turkije zitten geen Belgen. Enkele plaatselijke mensen.”

*Rodolphe Collinet,
CEO van Carmeuse*

EXTENSA

SECTOR: VASTGOED

Extensa werd opgericht in 1910 en maakt momenteel deel uit van de groep Ackermans & van Haaren (Euronext Brussels). Deze vastgoedontwikkelaar is actief in België, maar ook in het buitenland. De projecten die momenteel bij de onderneming lopen, hebben betrekking op de ontwikkeling van grotere stedelijke en voorstedelijke residentiële ruimten, op de creatie van gemengde ruimten in het kader van de uitbreiding van het stadsweefsel en op stadsvernieuwing. Voor sommige van die projecten sloeg de Extensa-groep de handen in elkaar met ofwel andere vastgoedpromotoren, ofwel lokale overheden.

Vandaag is de Extensa-groep vertegenwoordigd in verschillende landen: België, Luxemburg, Roemenië, Slowakije en Turkije. De Extensa-groep bezit en beheert er een vastgoedportefeuille van kantoorruimten, industriële gebouwen en logistieke gebouwen. In associatie met de vastgoedactiva van Leasinvest RE, een investeringsfonds voor vastgoed dat op Euronext genoteerd staat, vertegenwoordigen de vastgoedactiva in totaal meer dan 500 miljoen euro.

Het jongste project van de Turkse vestiging van de groep had als bedoeling twee flatgebouwen op te trekken in de Bomonti-wijk, in het centrum

van Istanbul. Extensa ontwierp er de "Bomonti Apartman", een gebouw van 92 units, verdeeld over 6 verdiepingen. In een grote stad als Istanbul werkt het geruststellend om wijken op een menselijke schaal te creëren, goed geïntegreerd in het bestaande stedelijke weefsel. In dezelfde regio ontwikkelt Extensa ook een project voor 138 studio's in een gebouw van 17 verdiepingen.

www.extensa.be

"The past ten years, the demand for modern residential living units in Istanbul has exceeded all expectations. People choose to live in the city center again. This is the best way for them to avoid traffic problems and to enjoy the range of services and entertainment offered by city life. For this reason, when we started prospecting the market, we immediately focused on downtown areas such as Bomonti."

Laurent Calonne, Country Manager bij Extensa voor Turkije

DECEUNINCK

SECTOR: BOUW

Deceuninck is een geïntegreerde groep van wereldformaat, gespecialiseerd in 'compounding', matrijzenbouw, het ontwerpen, ontwikkelen, de extrusie, veredeling, de recyclage en het spuitgieten van kunststofraamprofielen en pvc-dichtingen, alsook in composiettoepassingen voor de bouwindustrie. De groep is actief in meer dan 75 landen, telt 35 (productie- of verkoop)vestigingen en stelt 2.940 mensen tewerk over de hele wereld, waaronder 680 in België.

Sinds 2000 is de groep actief in Turkije met twee productiesites, in Izmir en in Sarimese. De site in Izmir (57.000 m²) kan instaan voor de productie van 50.000 ton profielen per jaar. De extrusiesite van Sarimese is dan weer operationeel sinds begin 2008.

Met de merken Ege Pen Deceuninck (het resultaat van de overname van Ege Profil A.Ş. door de groep) en Winsa, zijn beide Turkse filialen gespecialiseerd in 'compounding', extrusie en bekleding van schrijnwerksystemen en pvc-bouwprofielen en de extrusie van dichtingen voor de bouw. In Turkije biedt de groep werk aan 600 mensen. Sinds 2007 is Turkije de grootste afzetmarkt van

de groep met een omzetcijfer van 113 miljoen euro. Deceuninck bekleedt bovendien sinds 2004 de koppositie op de Turkse markt.

www.deceuninck.com

UNIT INTERNATIONAL

SECTOR: ENERGIE

Unit werd in 1974 in Brussel opgericht. Het bedrijf was eerst een internationale handelsonderneming, maar transformeerde, dankzij de implementatie van hoogtechnologische systemen, tot een gediversifieerde energiegroep. Vandaag spreiden de operaties van de groep zich uit van het Midden-Oosten tot Europa. UNIT kan vandaag bogen op meer dan 30 jaar ervaring in de energiesector in Turkije, Oost-Europa en het Midden-Oosten.

De groep heeft zijn activiteiten echter gediversifieerd, met name in de toeristische sector. UNIT bezit drie hotels in Kemer-Antalya, net als het prestigieuze hotel "Les Ottomans" in Istanbul, aan de Bosporus. UNIT breidde zijn activiteiten ook uit naar de mijnsector en verkreeg op zeer korte tijd verscheidene ontginningsvergunningen. Onlangs versterkte de onderneming haar aanwezigheid op de vastgoedmarkt in Istanbul. De groep kocht er 14.000 m² aan terreinen in het hart van het nieuwe financiële centrum.

De capaciteit aan elektriciteitsopwekking van de groep in Turkije bedraagt bijna 12.000.000 MWh/jaar en is verspreid over zijn vier vestigingen: Marmara Ereglisi, Kocaeli Dilovasi, Sinop Boyabat en Erzincan. Gelet op de snelle toename van de vraag naar energie

in Turkije is het ontwikkelingspotentieel voor de groep uitzonderlijk hoog.

www.unit.com.tr

3E

SECTOR: CLEANTECH

3E is een onafhankelijke en geglobaliseerde consultancy- en software-onderneming. De activiteiten van de groep zijn toegespitst op de verbetering van de prestaties van de installaties voor hernieuwbare energie, met optimalisatie van het verbruik. De onderneming kan bogen op 15 jaar ervaring in dit domein en is aanwezig in meer dan 30 landen in Europa, Afrika en Azië. De oplossingen die de onderneming aanrijkt, zijn nuttig voor zowel investeerders als voor projecten productontwikkelaars, systeemoperatoren en overheden.

De expertise van 3E situeert zich op het vlak van wind- en zonne-energie, het beheer van elektrische netwerken en de energiemarkt, gebouwen en sites voor elektriciteitsopwekking. De hoofdzetel bevindt zich Brussel, maar de onderneming is ook aanwezig in Gent, Toulouse, Peking, Istanbul en Cap.

Het avontuur van 3E in Turkije begon in 2008, het jaar waarin het een verbindingskantoor opende in Istanbul. Turkije is van groot belang voor de groep, zoals blijkt uit de associatieovereenkomst die werd ondertekend met Deloitte en ELG Group Consultancy. Dat akkoord beoogt het leveren van high level bijstand gedurende

alle etappes van milieuprojecten. Het potentieel aan windenergie van Turkije vormt de kern van de activiteiten van de onderneming in Turkije.

Dankzij haar strategie van internationalisering ontving de onderneming op 27 maart 2012 de Brussels Mercurius Award (een prijs ter beloning van de meest dynamische en performante Brusselse bedrijven op buitenlandse markten). De goede gezondheid van de sector van hernieuwbare energiebronnen in Turkije is een van de factoren voor het behalen van de onderscheiding.

www.3e.eu

SODAL

SECTOR: BOUW

Soudal is een Belgische familiale onderneming die, sinds de oprichting 45 jaar geleden, nog steeds wordt geleid door oprichter Vic Swerts. De kleine regionale siliconenproducent is snel uitgegroeid tot een werelduitvoerder van gespecialiseerde chemische producten zoals lijm, siliconen, PU-schuim, voegkitten en technische sprays en dat zowel voor de professionele als de particuliere gebruiker.

De Soudal-groep is actief in 32 landen, stelde in 2010 1.326 mensen tewerk en had een omzet van ongeveer 355 miljoen euro. De Soudal-producten worden gecommercialiseerd in meer dan 110 landen en omvatten internationale merken met een sterke reputatie in de bouwsector zoals Fix ALL®, Silirub®, Soudafoam® en Soudaseal.

Op 25 november 2011 verwierf Soudal NV alle productie- en verkoopactiviteiten voor lijmen, siliconen en PU-schuim van de Turkse Isik-groep. Soudal zal de volle verantwoordelijkheid opnemen voor alle aspecten van de activiteiten van de Isik-groep op het vlak van lijmen, siliconen en PU-schuim net als voor de verkoop en marketing, de productie, de logistiek, de communicatie en de financiële aspecten.

www.soudal.be

“De bouwsector in Turkije is een van de belangrijkste en meest dynamische ter wereld. De binnenlandse markt, met zijn jonge en groeiende bevolking, biedt tal van kansen. En dan hebben we het nog niet over de uitstekende springplank naar naburige regio's die Turkije is. Door sterk de nadruk te leggen op productontwikkeling en innovatie is Soudal ideaal geplaatst om zijn positie verder te ontwikkelen.”

*Persbericht Soudal,
november 2011*

GEDRAGSCODE

COMMUNICATIE EN RELATIES

- Vergaderingen beginnen meestal met een stevige handdruk. Geef blijk van zelfvertrouwen tijdens de eerste ontmoeting en hou oogcontact met uw gesprekspartner.
- Als u succesvol zaken wilt doen in Turkije is het van zeer groot belang dat u plaatselijke contacten heeft. Ook persoonlijke relaties zijn zeer nuttig. U wint heel wat tijd door te beschikken over een plaatselijk netwerk van relaties.
- Commerciële relaties zijn vaak persoonlijk en tal van ondernemingen zijn nog in het bezit van familiale aandeelhouders. Die zoeken relaties op lange termijn, gebaseerd op wederzijds vertrouwen.
- U spreekt uw gesprekspartners het best aan met hun titel, gevolgd door de familienaam. De familienaam volgt de voornaam en bestaat meestal uit één woord.

VERGADERINGEN

- Leg afspraken lang op voorhand vast. Uw Turkse gesprekspartners zullen het zeker op prijs stellen als u voor de vergadering een aantal presentatiedocumenten over uw onderneming opstuurt.
- Denk eraan uw afspraken twee weken voor de datum in kwestie telefonisch te bevestigen. U wordt geacht stipt te zijn, maar het kan dat uw Turkse gesprekspartners te laat op de afspraak zijn. Neem er dus niet al te veel aanstoot aan.
- Het kan dat onderhandelingen vrij traag op gang komen en dat uw gesprekspartners tal van discussies aangaan die geen verband houden met de agenda. Wees geduldig, want dergelijke discussies onderbreken wordt als onbeleefd beschouwd.

ONDERHANDELINGEN

- Geschenken zullen op prijs worden gesteld. Meestal worden die aan het eind van de vergadering overhandigd, als de zaak beklonken is. Een geschenk in verband met België of uw geboortestreek is het meest geschikt. Vaak wordt een geschenk niet geopend in aanwezigheid van de persoon die het heeft geschonken.
- Aangezien Turkije in hoofdzaak een islamitisch land is, geeft u het best geen zakengeschenken die een belediging zouden kunnen zijn voor het islamitische geloof (vermijd vooral alcohol). Meestal vormt de eerste vergadering een kennismaking met uw Turkse gesprekspartner en worden de echte onderhandelingen pas tijdens een tweede vergadering aangevat.
- Turkse onderhandelaars stellen vaak een extreme oplossing voor om via onderhandelingen een compromis te bereiken. Vooraleer toegevingen te doen, dient u er zeker van te zijn dat u er ook van uw Turkse partners zal kunnen bekomen.
- Deadlines stellen en proberen druk uit te oefenen, is zelden doeltreffend in Turkije.

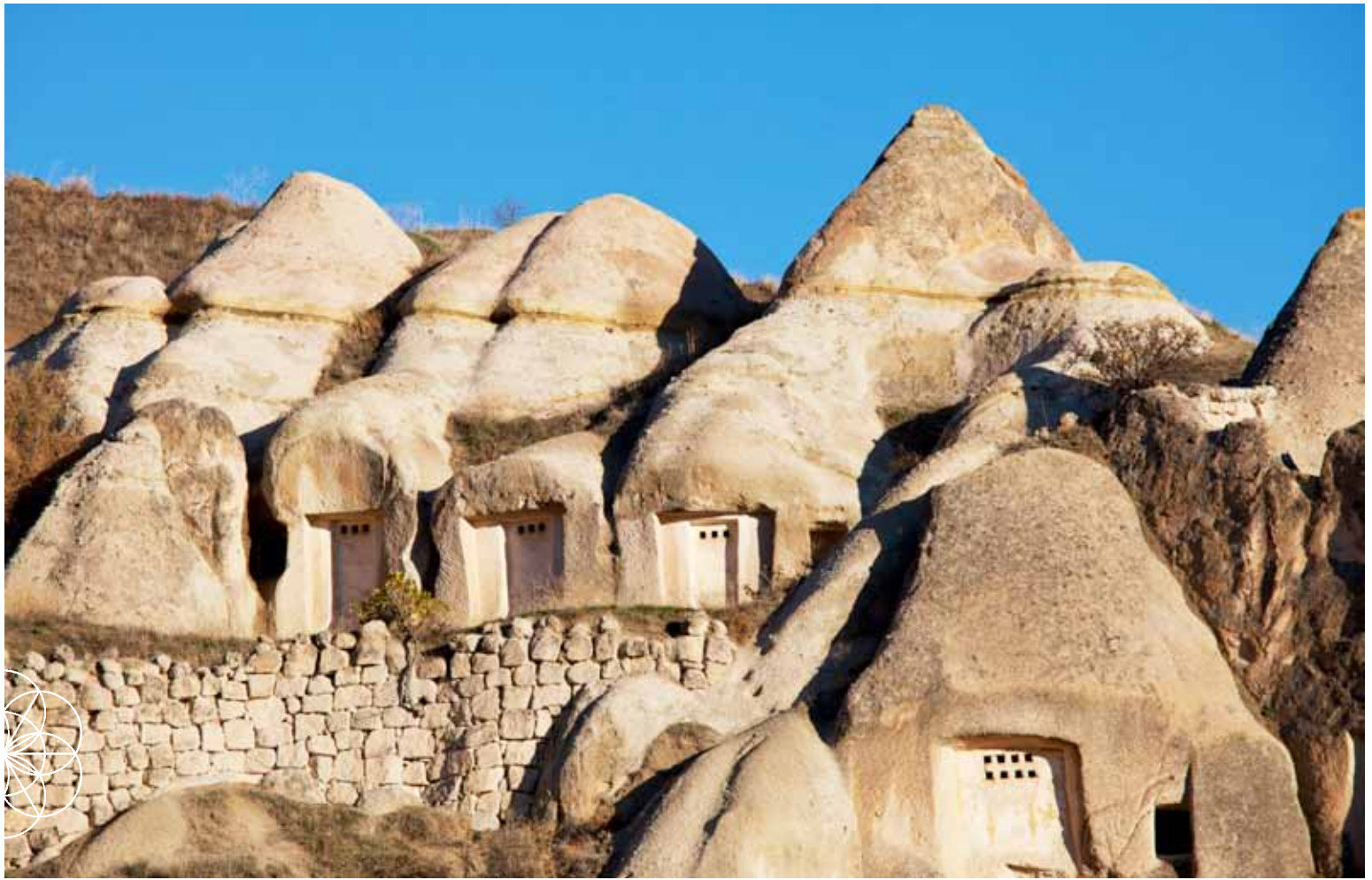
VISITEKAARTJES

- Er is niet meteen een speciaal ritueel voor het uitwisselen van visitekaartjes. Overhandig uw kaartje met beide handen en toon respect voor het kaartje dat u van uw partner krijgt.
- Het kan dat uw gesprekspartner wacht om meer te vernemen over uw betrouwbaarheid alvorens u zijn visitekaartje te overhandigen.
- Voorzie tweezijdig gedrukte kaartjes in het Engels en Turks. Toon de Turkse zijde aan uw gesprekspartner. De beheersing van het Engels is goed in Turkije, maar uw gesprekspartners zullen zonder enige twijfel positief onder de indruk zijn van een visitekaartje in het Turks.

VARIA

- Het Turkse volk is trots op zijn cultuur, geschiedenis en oorsprong. Die gespreksonderwerpen zijn geliefd.
- Thema's zoals het klimaat, kunst, gastronomie, sport en uw ervaringen als toerist garanderen lange gesprekken.
- Vermijd onderwerpen als de politieke geschiedenis van het land, de Koerdische kwestie, Cyprus en de toetreding van het land tot de Europese Unie.

NUTTIGE ADRESSEN

6.1 IN BELGIË

FLANDERS INVESTMENT AND TRADE (F.I.T.)

Gaucheretstraat 90
1030 Brussel

☎ +32 2 504 87 11

☎ +32 2 504 88 99

info@fitagency.be

www.flandersinvestmentandtrade.be

BRUSSEL INVEST & EXPORT

Louizalaan 500, bus 4
1050 Brussel

☎ +32 2 800 40 00

☎ +32 2 800 40 01

infos@brussels-export.irisnet.be

www.brussel-export.be

AGENCE WALLONNE À L'EXPORTATION ET AUX INVESTISSEMENTS ÉTRANGERS (A.W.E.X.)

Sainteletteplein 2
1080 Brussel

☎ +32 2 421 82 11

☎ +32 2 421 87 87

mail@awex.be

www.awex.be

TURKSE AMBASSADE IN HET KONINKRIJK BELGIË

Ambassadeur: Ismail Hakki MUSA

Consul-generaal: Mehmet POROY

Montoyerstraat 4

1000 Brussel

☎ +32 2 513 40 95 / +32 2 506 11 67

(toestel van de adviseur economie)

☎ +32 2 514 07 48

embassy.brussels@mfa.gov.tr

www.turkey.be

CONSULAAT VAN TURKIJE IN ANTWERPEN

Sorbenlaan, 16

2610 Wilrijk

☎ +32 3 820 71 00

☎ +32 3 830 05 63

consulate.antwerp@mfa.gov.tr

www.anvers.bk.mfa.gov.tr

TÜSIAD BRUSSELS

TURKISH INDUSTRY & BUSINESS ASSOCIATION REPRESENTATION TO THE EU AND UNICE

Galliërslaan 13

1040 Brussel

☎ +32 2 736 40 47

☎ +32 2 736 39 93

bxloffice@tusiad.org

www.tusiad.org

TURKSE AFVAARDIGING BIJ DE EUROPESE UNIE

Kunstlaan 36-38

1040 Brussel

☎ +32 2 289 62 40

☎ +32 2 511 04 50

tr-delegation.eu@mfa.gov.tr

<http://avbir.dt.mfa.gov.tr>

PERMANENTE AFVAARDIGING VAN TURKIJE BIJ DE NORTH ATLANTIC COUNCIL (NAVO)

Leopold III-laan

1110 Brussel

☎ +32 2 707 68 01 / +32 2 707 68 05

☎ +32 2 707 68 33

tr-delegation.nato@mfa.gov.tr

6.2 IN TURKIJE

AMBASSADE VAN HET KONINKRIJK BELGIË IN TURKIJE

Ambassadeur: Pol De Witte
Mahatma Gandhi Caddesi, 55
06700 Gaziosmanpasa Ankara
☎ +90 312 405 61 66 /
+90 532 684 43 48 /
+90 532 615 92 29
Ankara@diplobel.fed.be
www.diplomatie.be/ankaranl

CONSULAAT-GENERAAL IN ISTANBUL

Consul général: Henri Vanthiegem
Siraselviler Caddesi, 39
80060 Taksim Istanbul
☎ +90 212 243 20 68 /
+90 212 243 33 01 /
+90 212 243 33 00 /
+90 532 473 58 00
☎ +90 212 252 47 46
Istanbul@diplobel.fed.be
www.diplomatie.be/istanbulnl

ERECONSULAAT IN ADANA

Ereconsul: Hassan Selami Pakyürek
Pakyurek AS, Karatas yolu 3.km N° 425/A
TR — 01324 Adana
☎ +90 322 311 06 08 /
+90 532 385 31 80
☎ +90 322 311 04 97
selamipakyurek@pakyurek.com

ERECONSULAAT IN ANTALYA

Ereconsul: Ece Tonbul Kilit
Paloma Hotels Head Office - Yenigol
Mahallesi Serik Caddesi No: 64/2
TR — 07170 Antalya
☎ +90 242 244 68 53
☎ +90 242 341 44 11
belgium@antnet.net.tr

ERECONSULAAT IN IZMIR

Ereconsul: Neziy Öztüre
Gazaiosmanpasa Bulvari Bati Is
Merhezi No10/1 K:6 D:607 Alsancak
35210 Izmir
☎ +90 232 463 47 69
☎ +90 232 464 53 63
nezihozture@ozture.com

FLANDERS INVESTMENT AND TRADE IN TURKIJE

Economisch en handelsattaché:
dhr. Raphaël PAUWELS
c/o Consulate General of Belgium
Siraselviler Caddesi 39
34433 Taksim — Istanbul
☎ +90 212 293 99 17
☎ +90 212 293 99 27
istanbul@fitagency.com

BRUSSEL INVEST & EXPORT IN TURKIJE

Economisch en handelsattaché:
dhr. Sabih AKAY
Vertegenwoordiging van het
Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Bruxelles- Capitale
Inönü Caddesi n° 33
Bosfor Apt. Daire 7
Gümüssuyu - Taksim
80090 Istanbul
☎ +90 212 249 27 99 /
+90 212 249 28 26 /
+90 533 447 96 01
☎ +90 212 244 10 45
reg.bxl.s.akay@its.com.tr

AGENCE WALLONNE À L'EXPORTATION ET AUX INVESTISSEMENT ÉTRANGERS IN TURKIJE

Economisch en handelsattaché:
dhr. Frank MURARI
c/o Consulat Général de Belgique
Siraselviler Caddesi 39
34433 Taksim — Istanbul
☎ +90 212 293 93 50 /
+90 212 293 93 53
☎ +90 212 243 50 74
info@awex-istanbul.com

BELGISCH-LUXEMBURGSE KAMER VAN KOOPHANDEL IN TURKIJE

Voorzitter: dhr. Aykut Eken
Cumhuriyet Cad. 175/A
34433 Harbiye – Istanbul
☎ +90 212 293 74 46
☎ +90 212 293 74 46
info@turc-belge.org
www.turc-belge.org

KAMER VAN KOOPHANDEL VAN ISTANBUL

Resadiye Cad.
34112 Eminönü, Istanbul
☎ +90 212 455 60 00
☎ +90 212 513 15 65 /
+90 212 520 16 56
ito@ito.org.tr
www.ito.org.tr

KAMER VAN KOOPHANDEL VAN ANKARA

Söğütözü Mah. 2180 Caddesi No.: 5/A
06530 Çankaya, Ankara
☎ +90 312 285 79 51
☎ +90 (0) 312 286 09 84
info@atonet.org.tr
www.atonet.org.tr

KAMER VAN KOOPHANDEL VAN IZMIR

Atatürk Cad. No.: 126
35210 Pasaport, İzmir

☎ +90 232 498 42 00

☎ +90 232 498 46 98

info@izto.org.tr

www.izto.org.tr

KAMER VAN INDUSTRIE ISTANBUL

Meşrutiyet Cad. No.: 62
34430 Tepebaşı, İstanbul

☎ +90 212 252 29 00

☎ +90 212 249 50 84

info@iso.org.tr

www.iso.org.tr

KAMER VAN INDUSTRIE ANKARA

Atatürk Bulvarı, No.: 193
Kavaklıdere, Ankara

☎ +90 312 417 12 00

☎ +90 312 417 52 05

gensek@aso.org.tr

www.aso.org.tr

AEGEAN REGION CHAMBER OF INDUSTRY

Cumhuriyet Bulvarı, No.: 63
İzmir

☎ +90 232 455 29 00

☎ +90 232 483 99 37

info@ebso.org.tr

www.ebso.org.tr

YASED — FOREIGN INVESTORS ASSOCIATION

Barbaros Bulvarı, Morbasan Sok.
Koza İş Merkezi, B.Blok Kat: 3
34349 Balmumcu, Beşiktaş, İstanbul

☎ +90 212 272 50 94/95

☎ +90 212 274 66 64

info@yased.org.tr

www.yased.org.tr

DEİK — FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

TOBB Plaza – Harman Sok. 10
34394 Esentepe – Şişli - İstanbul

☎ +90 212 339 50 00

☎ +90 212 270 30 92

info@deik.org.tr

www.deik.org.tr

TÜSİAD — TURKISH INDUSTRY & BUSINESS ASSOCIATION

Mesrutiyet Cad. No.: 46
34420 Tepebaşı, İstanbul

☎ +90 212 249 19 29

☎ +90 212 249 13 50

tusiad@tusiad.org

www.tusiad.org

VERTEGENWOORDIGING VAN DE EUROPESE UNIE IN TURKIJE

Uğur Mumcu Cad. No:88, Kat: 4,
Gaziosmanpaşa
06700 Ankara

☎ +90 312 459 87 00

☎ +90 312 446 67 37

delegation-turkey@eeas.europa.eu

www.avrupa.info.tr

WERELDBANK IN TURKIJE

Sogutozu Cad. No: 43
TOBB-ETU Yerleşkesi 2.
06560 Sogutozu – Ankara

☎ +90 312 292 55 66

elvan.unal@tepav.org.tr

www.worldbank.org.tr

6.3 NUTTIGE WEBSITES

- » Ministerie van Financiën
www.maliye.gov.tr
- » Ministerie van Arbeid en Sociale zekerheid
www.calisma.gov.tr
- » Ministerie van Energie
www.enerji.gov.tr
- » Ministerie van Leefmilieu
www.cevre.gov.tr
- » Ministerie van Buitenlandse aangelegenheden
www.mfa.gov.tr
- » Ministerie van Gezondheid
www.saglik.gov.tr
- » Ministerie van Transport en Communicatie
www.ubak.gov.tr
- » Ministerie van Justitie
www.adalet.gov.tr
- » Ministerie van Landbouw
www.tarim.gov.tr
- » Ministerie van Toerisme
www.turizm.gov.tr
- » Ministerie van Cultuur
www.kultur.gov.tr
- » Ministerie van Bossen
www.orman.gov.tr
- » Ministerie van Nationale opvoeding
www.meb.gov.tr
- » Vicestaatssecretariaat van de Schatkist
www.hazine.gov.tr
- » Vicestaatssecretariaat van Buitenlandse handel
www.dtm.gov.tr
- » Vicestaatssecretariaat van Douane
www.gumruk.gov.tr
- » Administratie van de Privatisering
www.oib.gov.tr
- » Vicestaatssecretariaat van het Plan
www.dpt.gov.tr
- » Centrale Bank
www.tcmb.gov.tr
- » Raad voor Bankregulering
www.bddk.org.tr
- » Unie van Banken van Turkije
www.tbb.org.tr

BRONNEN

Flanders Investment and Trade
www.flanderstrade.be

Brussel Invest & Export
www.brussel-export.be

Agence wallonne à l'Exportation et
aux Investissements étrangers
www.awex.be

F.O.D. Buitenlandse Zaken
www.diplomatie.be/ankarafr

Investment Support and Promotion
Agency of Turkey
www.invest.gov.tr

Turks Ministerie van Financiën
www.maliye.gov.tr

Turks Ministerie van Energie
www.enerji.gov.tr

Turks Ministerie van Buitenlandse
Zaken
www.mfa.gov.tr

Turks Ministerie van Transport en
Communicatie
www.ubak.gov.tr

Turks Ministerie van Leefmilieu
www.cevre.gov.tr

Turks Ministerie van Landbouw
www.tarim.gov.tr

Turkse Centrale Bank
www.tcmb.gov.tr

Nationaal Instituut voor de Statistiek
van Turkije
www.TurkStat.gov.tr

Central Intelligence Agency
www.cia.gov

Viewswire
www.viewswire.com

Wereldeconomisch Forum
www.weforum.org

Internationaal Monetair Fonds
www.imf.org

Wereldbank
www.worldbank.org

Organisatie voor Economische
Samenwerking en Ontwikkeling
www.oecd.org

Eurostat
epp.eurostat.ec.europa.eu

NL EVD Internationaal
www.agentschapnl.nl

Britse economische diensten
www.uktradeinvest.gov.uk

Zwitserse economische diensten
www.osec.ch

Nationale Delcrederedienst
www.ondd.be

New Zealand Trade and Enterprise
www.nzte.govt.nz

Amerikaanse economische diensten
www.buyusa.gov

Australian Trade Commission
www.austrade.gov.au

Kwintessential
www.kwintessential.co.uk

Market Access Database
www.doingbusiness.org

Wereldhandelsorganisatie
www.wto.org

» **Agentschap voor Buitenlandse Handel**

Montoyerstraat 3
1000 Brussel
☎ + 32 2 206 35 11
www.abh-ace.be

» **Flanders Investment and Trade**

Gaucheretstraat 90
1030 Brussel
☎ + 32 2 504 87 11
www.flandersinvestmentandtrade.be

» **Brussel Invest & Export**

Louizalaan 500, bus 4
1050 Brussel
☎ + 32 2 800 40 00
www.brussel-export.be

» **Agence wallonne à l'Exportation
et aux Investissements étrangers**

Sainteletteplein 2
1000 Brussel
☎ + 32 2 421 82 11
www.awex.be

Hoewel alles in het werk werd gesteld om nauwkeurige en actuele informatie te geven, kunnen noch het Agentschap voor Buitenlandse handel, noch zijn partners (Flanders Investment and Trade, Brussel Invest & Export en Agence wallonne à l'Exportation et aux Investissements étrangers) verantwoordelijk worden gesteld voor fouten, weglatingen en leugenachtige verklaringen. Ze kunnen evenmin verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik of de interpretatie van de informatie in deze studie. Deze studie heeft niet de bedoeling advies te verstrekken.

DATUM VAN PUBLICATIE: JULI 2012

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER: FABIENNE L'HOOST

AUTEUR: FRANÇOIS BRIES

GRAFISCHE VORMGEVING EN UITVOERING: CIBLE COMMUNICATION (www.cible.be)

GEDRUKT OP PAPIER MET EEN FSC-LABEL